

STRATEGIJA REGIONALNEGA RAZVOJA SLOVENIJE ZA OBDOBJE 2026-2050

Osnutek - verzija 21. 10. 2025

Gradivo ni lektorirano.

KAZALO VSEBINE

1.	ANALIZA STANJA V REGIONALNEM RAZVOJU	7
2.	IZZIVI SLOVENSKE REGIONALNE POLITIKE	18
3.	VIZIJA, POSLANSTVO IN VODILNA NAČELA	22
4.	CILJI STRATEGIJE REGIONALNEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2026-2050	24
5.	TEMELJNA RAZVOJNA USMERITEV	26
6.	PREDNOSTNA PODROČJA REGIONALNE POLITIKE	30
7.	IZVAJANJA STRATEGIJE	38
8.	SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE	40

UVOD

Slovenija že več kot petdeset let sistematično spodbuja skladni regionalni razvoj. Na tem področju je bilo doseženih veliko pozitivnih premikov, ki so prispevali k razvoju lokalnih skupnosti in k dvigu kakovosti življenja prebivalcev v vseh delih države. Uspelo nam je vzpostaviti institucionalne pogoje za programiranje in izvajanje regionalne politike na nacionalni in regionalni ravni. Institucije na državni in regionalni ravni so organizacijsko in kadrovske relativno močne, deležniki na ravni razvojnih regij (v nadaljevanju regij) sodelujejo pri pripravi in izvedbi projektov ter uspešno kandidirajo na razpisih za pridobitev sredstev EU (državna raven, raven EU). V Sloveniji imamo samostojno ministrstvo¹, odgovorno za spodbujanje skladnega regionalnega razvoja (Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj), regionalne razvojne agencije so v preteklih desetletjih pridobile kompetence za vodenje razvojnih procesov na regionalni ravni in kot take jih prepoznava vse več resorjev (priprava regionalnih razvojnih programov (RRP), regionalnih prostorskih planov (RPP), regionalne celostne prometne strategije (RCPS), centri mobilnosti). Po letu 2004 smo zagotovili dvig finančnih sredstev, namenjenim regionalni politiki, zagotovili smo večjo stabilnost in predvidljivost financiranja zaradi programskega pristopa (sredstva EU, problemska območja), **pridobili smo izkušnje s programskim pristopom.**

Kljub pozitivnim premikom, pa so se regionalne razlike v Sloveniji zaradi delovanja tržnih sil in nezadostne regionalne politike povečale. To se kaže tako v povečevanju razlik med najbolj in najmanj razvitimi regijami kakor tudi v povečevanju razlik znotraj regij. Merjeno z bruto domačim proizvodom na prebivalca (BDP na preb.) je leta 2023 dosegla najbolj razvita, Osrednjeslovenska regija 148% povprečne razvitosti Slovenije, medtem ko najmanj razvita, Zasavska regija dosega 55% slovenskega povprečja. **Nobena druga regija, razen Osrednjeslovenske, ne dosega povprečne razvitosti Slovenije.** Pri tem so posamezne regije k skupni bruto dodani vrednosti (BDV) prispevale zelo neenakomerne deleže. Osrednjeslovenska regija je ustvarila 39,3 % skupne BDV, ustvarjene v Sloveniji (v letu 2022: 38,3 %), sledili sta Podravska z 12,6 % in Savinjska z 10,7 %. Preostalih devet regij je k skupni BDV prispevalo precej manj, in sicer od 1,5 % do 8,6 % (SURS, 2024). Medtem ko se regionalne razlike v daljšem obdobju povečujejo z vidika ustvarjenega BDP na prebivalca, pa so se razlike v produktivnosti in razpoložljivem dohodku v enakem obdobju zmanjšale. **Ključni izziv povečevanja regionalnih razlik predstavlja krepitev privlačnosti Osrednjeslovenske regije kot zaposlovalnega središča, kar je vodilo k centralizaciji Slovenije.** Podobni trendi so značilni tudi za številne druge članice EU, kar je razvidno iz Osmega kohezijskega poročila (European Commission, 2022), ki ugotavlja, da se razlike med državami zmanjšujejo, medtem ko se regionalne razlike v hitro rastočih državah povečujejo, podobno velja tudi za članice OECD, kjer je rast metropolitanskih regij povzročila rast regionalnih razlik (OECD, 2025a).

V zadnjih tridesetih letih slovenske regije niso bile prepoznane kot vir razvoja Slovenije, zato tudi regionalna politika ni bila prepoznana kot razvojna politika. Dosedanja regionalna politika tako ni uspela v celoti aktivirati razvojnih možnosti regij, saj se je osredotočala predvsem na izboljševanje infrastrukturne opremljenosti na ravni občin (kot npr. gradnja cest, komunalne infrastrukture in vodovodov, poslovnih con itd.), manj pa v celovito in strateško premišljeno krepitev zaposlitvene in gospodarske strukture regij na podlagi usklajenih javnih politik in skupne razvojne vizije (UMAR, 2025; Kavaš et al., 2025). **To se je med drugim odrazilo v centralizaciji Slovenije, ne dovolj izkoriščenih**

¹ Ustanovljeno 24. januarja 2023 z novelo Zakona o vladi, ko je 15. vlada Republika Slovenije takratno Službo Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko reorganiziralo v ministrstvo.

gospodarsko-razvojnih možnosti ostalih regij, prostorsko razpršenem in neusklajenem razvoju, neugodnih demografskih trendih ter neučinkovitih mrežah storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena, zlasti v krčenju storitev splošnega gospodarskega pomena brez strateškega premisleka.

Nadaljevanje obstoječe politike, ki temelji na omejeni endogeni regionalni politiki in neusklajenih sektorskih politikah na ravni regij, ki se pripravljajo in izvajajo brez koordinacije in brez teritorialnega pristopa bo vodilo k nadaljnjemu obstoječih trendov in posledično k povečevanju regionalnih razlik. K povečanju regionalnih razlik bodo prispevali tudi negativni regionalni vplivi megatrendov, kot so **demografske spremembe, podnebne spremembe, tehnološki razvoj, spremembe v delovnih razmerjih (delo na daljavo, ekonomija delitve) in (sub)urbanizacija.**

Slovenija ima tako na področju spodbujanja regionalnega razvoja izbiro med dvema scenarijema prihodnjega regionalnega razvoja (Kavaš et al., 2025):

1. **Scenarij 1: Koncentracija razvoja v Osrednjeslovenski regiji.** Zaradi tržnih sil, ki stremijo k ekonomiji obsega ter kritični masi ljudi, znanja, kapitala in tržišča, kakor tudi značilnosti tehnološkega napredka se delovna mesta in gospodarska rast koncentrirata v mestih, predvsem v Osrednjeslovenski regiji. Ta še okrepi vlogo glavnega slovenskega središča naprednih storitev in visokih tehnologij, tudi neposredne tuje investicije se koncentrirajo v Osrednjeslovenski regiji. Nekaterim preostalim regijam ne uspe najti mesta v sodobnem gospodarstvu, za katerega je značilen prehod iz tradicionalnega industrijskega gospodarstva v gospodarstvo, ki temelji na digitalizaciji, globalnih mrežah in storitvah z visoko dodano vrednostjo, zato posledično izgubljajo delovna mesta. Migracije prebivalstva so znotraj Slovenije nizke, vendar starostno in izobrazbeno selektivne, saj zaradi pomanjkanja možnosti ustrezne zaposlitve odhajajo predvsem mladi terciarno izobraženi prebivalci, kar je za regije velika izguba. Tako bo ob nespremenjeni regionalni politiki v večini regij vzpostavljen začarani krog nizke produktivnosti in v vseh regijah proces slabšanja javnih in tržnih storitev. **Tak razvojni model ima na ravni države negativne družbene, prostorske, okoljske učinke in na srednji rok tudi negativne ekonomske učinke zaradi neizkoriščenih regijskih potencialov.**
2. **Scenarij 2: Policentričen (prostorsko uravnotežen) razvoj s krepitvijo regijskih središč.** Ta scenarij predvideva upoštevanje veljavnih strateških dokumentov, predvsem **Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050.** To vodi h krepitvi regijskih središč, ki pozitivno vplivajo na bližnja podeželska območja, brez slabitve Osrednjeslovenske regije. Ostale regije ostanejo privlačne za bivanje, saj so v regiji delovna mesta z visoko dodano vrednostjo kakor tudi javne in tržne storitve, kar vpliva po eni strani na zmanjšano odseljevanje in po drugi strani na zmanjšano delovno migracijo. Tak pristop prispeva k razbremenitvi Osrednjeslovenske regije (delovne migracije, pritisk na javne storitve, dvig cen nepremičnin, prometni zastoji ...), kakor tudi k zmanjšanju negativnih družbenih, prostorskih, okoljskih učinkov na ravni države. Na srednji rok policentrični razvoj prinaša tudi pozitivne ekonomske učinke, saj omogoča izkoristek regionalnih potencialov. Policentrični razvoj je bistven tudi za socialno pravičnost in enake razvojne priložnosti, saj zagotavlja dostop do kakovostnih javnih storitev, preprečuje depopulacijo in krepi regionalno in lokalno identiteto. Prav tako omogoča trajnostno rabo naravnih virov in zmanjšuje pritiske na urbana središča, s čimer prispeva k varovanju okolja in prilagajanju podnebnim spremembam. **Ta razvojni model ima na ravni države pozitivne družbene, prostorske, okoljske učinke in na srednji rok tudi pozitivne ekonomske učinke, saj omogoča mobilizacijo regijskih potencialov.** Tak pristop zahteva odločnejšo regionalno politiko, ki bi uresničila/nadgradila scenarij policentričnega razvoja. To vključuje spodbujanje razvoja gospodarstva in regij (uskladitev nacionalnega in regionalnega razvoja), kar zahteva horizontalno regionalno politiko, torej teritorialno uskladitev sektorskih

politik. Ta scenarij zahteva tudi večjo samostojnost, odgovornost in institucionalno sposobnost regij, dobro regionalno in medregionalno infrastrukturo, investicije v izobraževanje ter raziskave, razvoj in inovacije na ravni regijskih središč.

Scenarija ponujata različne poti razvoja – centralizacija omogoča kratkoročno učinkovitost, vendar nosi tveganja za socialno kohezijo in trajnost. Policentrični pristop prinaša dolgoročno stabilnost in bolj enakomerno porazdeljene koristi, a zahteva večjo vlogo države, regionalne politike ter vlaganja v povezljivost in institucije.

Slovenija se je s pripravo Strategije regionalnega razvoja 2026-2050 odločila za načrtovanje in izvedbo drugega scenarija, in sicer za bistveno odločnejšo regionalno politiko. Z okrepljeno regionalno politiko se bodo zmanjšale regionalne razlike, in sicer s krepitvijo konkurenčnosti regij in s tem tudi dvignili odpornost nacionalnega gospodarstva na krize, saj je koncentracija razvoja zgolj v eni regiji za državo zelo tvegana. Naslavljala se bo predvsem problematika pomanjkanja delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, ki bodo omogočila, da bodo prebivalci lahko zaposlili v regiji bivanja, hkrati pa se bo zagotavljala mreža kakovostnih javnih storitev, kar bo **skupaj zagotavljalo visoko kakovost življenja prebivalcev v vseh regijah. Obmejna območja**, ki niso pomembna le zaradi neizkoriščenih (gospodarskih, prostora) potencialov, temveč tudi zaradi komunikacijske, identitetne in varnostne funkcije (Lampič et al., 2016), bodo predmet celovite obravnave. **Zato je pomembno, da ta območja ostanejo čim bolj poseljena, kar zahteva ustrezno dostopnost do storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena po eni strani in programski pristop na drugi strani. Posebno pozornost se bo namenila tudi območjem v prehodu**, ki se soočajo z izzivi prestrukturiranja gospodarstva in socialno-ekonomskimi posledicami teh procesov. V Sloveniji to trenutno zadeva premogovni regiji Zasavje in SAŠA, v preteklosti pa so takšno podporo potrebovala območja z visoko stopnjo brezposelnosti ter območja, prizadeta zaradi naravnih nesreč (npr. Posočje). **Za uspešno izvajanje pa je treba okrepiti institucionalno sposobnost organizacij na ravni regij, s poudarkom na regionalnih razvojnih agencijah.** Strategija regionalnega razvoja Slovenije 2026-2050 je usklajena s strateškimi dokumenti, in sicer s Strategijo razvoja Slovenije 2030, kakor tudi s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050.

Strategija regionalnega razvoja 2026-2050 omogoča uskladitev sektorskih in teritorialnih pogledov, hkrati pa zagotavlja usklajeno delovanje pristopov »od spodaj navzgor« in »od zgoraj navzdol« pri uresničevanju razvojnih prioritet regij (OECD, 2025b). To bo spodbudilo večjo skladnosti politik in zagotovi okvir za regionalne ukrepe, ki podpirajo učinkovitejšo rabo omejenih javnih sredstev, tudi z zmanjšanjem trenutne namenske in finančne razdrobljenosti regionalnih spodbud.

Da je za strateško usmerjanje spodbujanja skladnega regionalnega razvoja potrebna Strategija regionalnega razvoja Slovenije je opozorilo Računsko sodišče v okviru revizije regionalnega razvoja za obdobje od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2017, kakor tudi Evropska komisija v Poročilu o evropskem semestru 2024 Sloveniji. Slovenija nima državnega strateškega dokumenta, ki bi sistemsko in celovito urejal skladen regionalni razvoj, opredelil cilje in usmeritve, oblikoval (sektorsko in prostorsko) usklajene ukrepe regionalne politike in dal regionalnemu razvoju potrebno težo in tudi podlago za učinkovitejše spremljanje in vrednotenje. Pri pripravi strategije bi bilo treba po mnenju Evropske komisije bolj upoštevati razvojne potrebe regij, intenzivneje vključiti deležnike (podjetja, nevladne organizacije, občine in ministrstva ter druge deležnike) ter zagotavljati stalni in stabilni vir financiranja regionalnega razvoja iz nacionalnega proračuna skupaj z različnimi vrstami podpore EU. Evropska komisija predlaga tudi, da bi v okviru sprememb ZSRR-2 regionalne razvojne agencije lahko imele bolj dejavno vlogo oziroma bi bilo njihovo sodelovanje v regionalni politiki intenzivnejše.

Strategija temelji na analizi stanja, pripravi scenarijev regionalnega razvoja (verzija brez sprememb, verzija z okrepljeno regionalno politiko), analizi slovenske regionalne politike, analizi okvirja prihodnjega razvoja (megatrendi), definiranjem vizije, poslanstva, vodilnih načel ter ciljev (krovni, splošni), opredelitvijo temeljne razvojne usmeritve s prioritetskimi področji slovenske regionalne politike, z opisom izvajanja ter sistemov spremljanja in vrednotenja.

Priprava strategije temelji na strokovnih podlagah za pripravo strategije, in sicer:

- Dokumenti projekta Reinforcing strategic planning in Slovenia for balanced regional development and a just transition.
- Wostner, P. 2025. Strategija skladnega regionalnega razvoja: Konceptualna izhodišča.
- Kavaš, D., Zavodnik Lamovšek, A., Nared, J. 2025. Strokovna pomoč pri pripravi Strategije regionalnega razvoja Slovenije za obdobje 2026-2020. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika.

1. ANALIZA STANJA V REGIONALNEM RAZVOJU

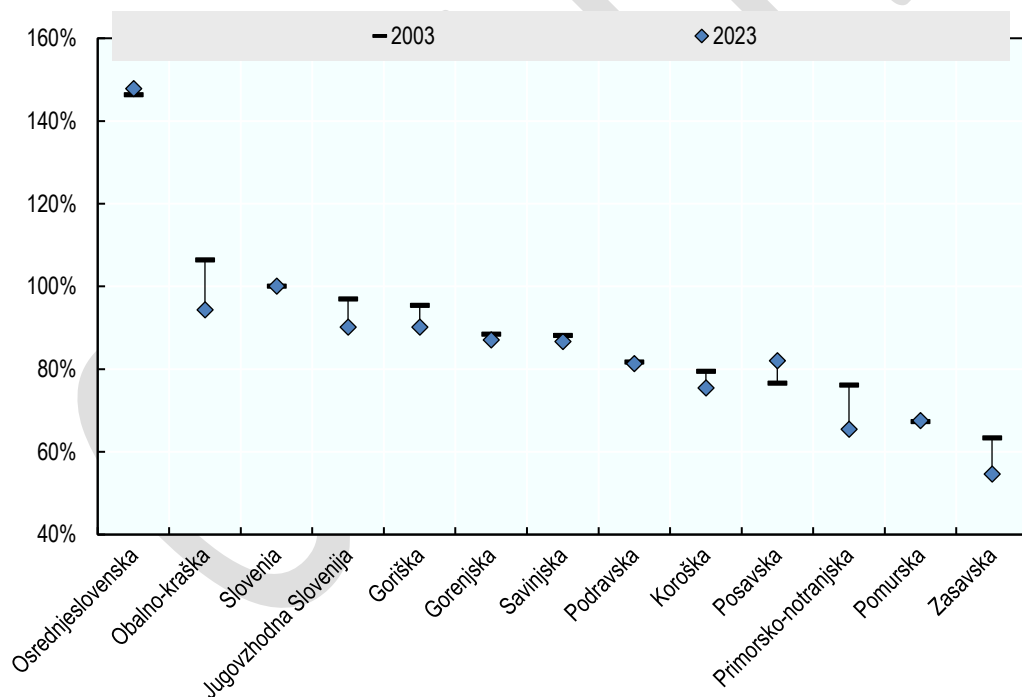
1.1 Regionalne razlike in naraščajoča centralizacija

V obdobju po osamosvojitvi je Slovenija doživela hiter razvoj na številnih področjih, pri čemer je bil tesno povezan z globalnimi procesi (obdobja konjunktura in kriz, demografske spremembe, podnebne spremembe, digitalizacija), kar vse se je odražalo tudi na ravni regij.

V zadnjem desetletju so se regionalne neenakosti, merjene kot BDP na prebivalca, povečale (slika 1). Regionalne razlike so se poglobljanje predvsem zaradi hitrega razvoja Osrednjeslovenske regije, ki je na splošno prehitela preostali del države (OECD, 2025; Wostner, 2025).

Razlika med najuspešnejšo in najmanj uspešno regijo je leta 2023 znašala 93,2 odstotne točke ter je dosegla drugo najvišjo vrednost po letu 2000, višja je bila le leta 2021 (94,7 odstotne točke). Poleg tega so z izjemo Posavske regije ostale regije v zadnjih 20 letih poslabšale relativni položaj v BDP na prebivalca v primerjavi s slovenskim povprečjem, kakor tudi v primerjavi z Osrednjeslovensko regijo (SURS, 2024). Tako ostale regije že od osamosvojitve povečujejo razvojni zaostanek za Osrednjeslovensko regijo.

Slika 1: BDP na prebivalca glede na slovensko povprečje, 2003 in 2023

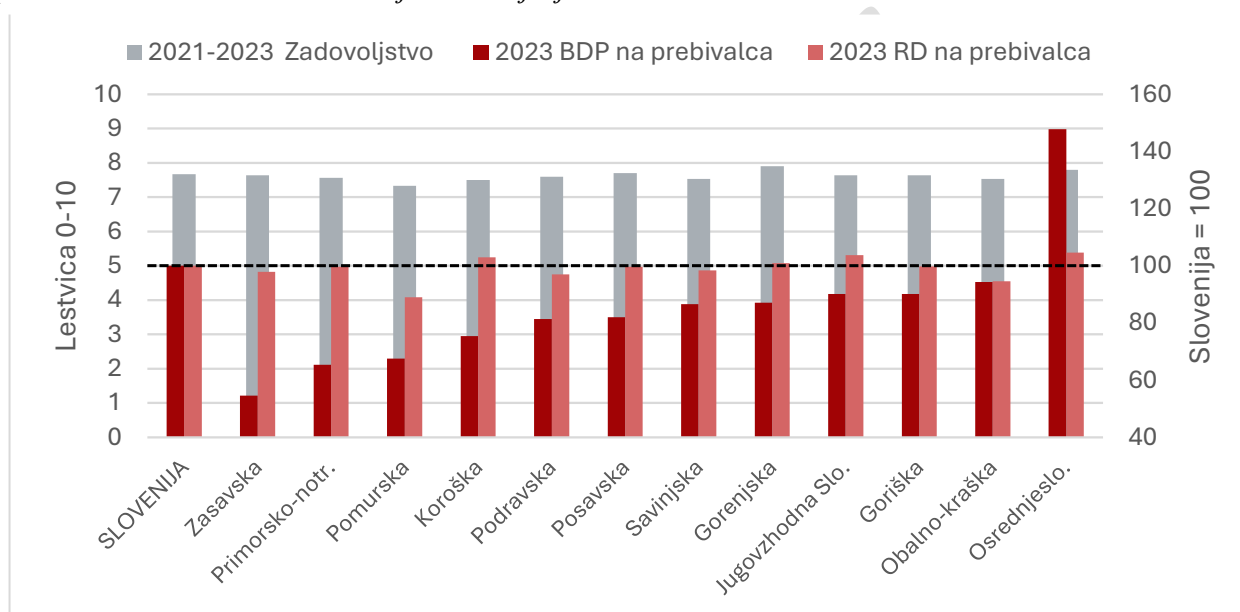

Vir: OECD, 2025a.

Da bi ostale regije lahko zmanjšale zaostanek za Osrednjeslovensko regijo, potrebujejo ukrepe, prilagojene posameznemu območju (»place-based«), ki naslavljaajo njihove specifične izzive, saj tradicionalni pristopi ne zadostujejo (Rodríguez-Pose, Dijkstra, Poelman, 2023). Tem regijam brez okrepljene podpore s strani regionalne politike ne bo uspelo preseči zatečenega stanja.

Regionalne razlike v BDP pa se niso odrazile tudi v produktivnosti, razpoložljivem dohodku (RD) in zadovoljstvu z življenjem. Medtem ko je bilo razmerje med gospodarsko najmanj in najbolj razvito regijo (merjeno z BDP) leta 2023 1 : 2,7, je bilo razmerje pri produktivnosti (1 : 1,4) ali razpoložljivem dohodku (1 : 1,2), kar je razvidno iz slike 2. Še manjše so razlike pri samooceni zadovoljstva z življenjem. Po tem kazalniku so bili najbolj zadovoljni prebivalci Gorenjske regije, regija z najmanj zadovoljnim prebivalstvom pa je Pomurska. Samoocena splošnega zadovoljstva z življenjem se sicer od leta 2012 izboljšuje v vseh regijah, pri čemer se je najbolj povečala v Posavski, Zasavski, Podravski in Jugovzhodni Sloveniji (UMAR, 2025).

Slika 2: Obseg regionalnih razlik merjen z BDP na prebivalca, razpoložljivim dohodkom (RD) na prebivalca ter samooceno zadovoljstva z življenjem.

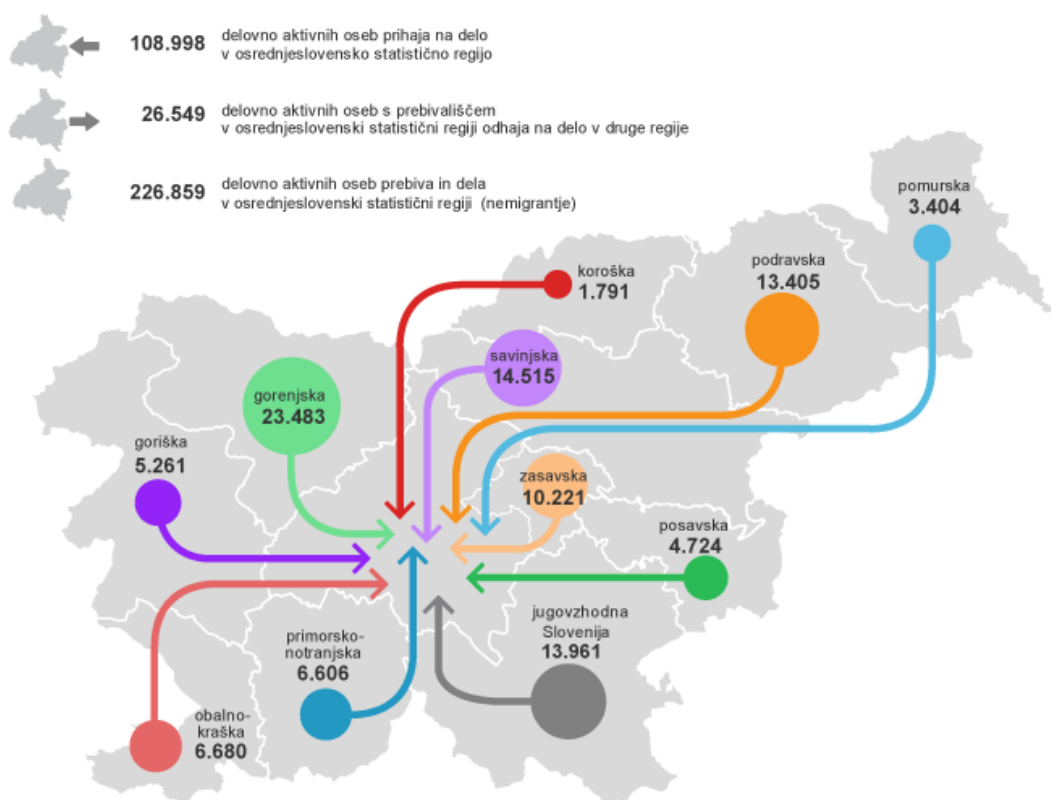

Vir: UMAR (2025) na podlagi podatkov SURS (2025), prikaz Wostner, 2025.

Opomba: »zadovoljstvo« je samoocena zadovoljstva z življenjem, merjena na lestvici od 0, povsem nezadovoljen, do 10, zelo zadovoljen. Podatki se nanašajo na povprečje obdobja 2021-2023. »RD« pomeni razpoložljivi dohodek in se nanaša na leto 2023, enako BDP na prebivalca.

Povečevanje regionalnih razlik v BDP na prebivalca ob hkratnem zmanjševanju regionalnih razlik v produktivnosti in v razpoložljivem dohodku je, poleg vpliva različnih transferjev in pridobljenega dohodka iz tujine, moč pojasniti **predvsem s krepitvijo Osrednjeslovenske regije z glavnim mestom Ljubljana kot zaposlovalnega središča**. Osrednjeslovenska regija skozi celotno obdobje povečuje svoje zaposlovalno privlačnost (Na veliko potrebo po delovnih migracijah kaže podatek, da ima **Mestna občina Ljubljana več delovnih mest kot vsa ostala regionalna središča skupaj** (SiStat 2025), ki se kaže v zelo visokem indeksu delovne migracije. Število delovno aktivnega prebivalstva tako že za tretjino presega število delovno aktivnih, ki imajo v Osrednjeslovenski regiji tudi stalno prebivališče. Pretežni del teh prihaja iz ostalih regij, tako da je na delo v Osrednjeslovensko regijo leta 2024 migriralo že 109 tisoč ljudi (slika 3). Posebej prizadete s tega vidika so Zasavska, Primorsko-notranjska in Gorenjska regija, kjer 42 %, 27 % oz. 26 % vseh delovno aktivnih prebivalcev dela v Osrednjeslovenski regiji.

Slika 3: Delovne migracije v Osrednjeslovensko statistično regijo leta 2024.

Vir kartografske podlage: GURS

Vir: SURS.

Razvojne možnosti so se zaradi slabših (dostopnih) zaposlitvenih možnosti v zadnjih letih na obmejnih območjih, kakor tudi v večini regij še poslabšale. To vpliva na odseljevanje prebivalstva, predvsem terciarno izobraženih prebivalcev. Tako je za večino regij sicer značilna padajoča registrirana stopnja brezposelnosti v regijah in naraščajoče stopnje delovne aktivnosti, vendar se srečujejo s težavami pri privabljanju visokoizobraženega / usposobljenega kadra, odlivom kadrov iz manj razvitih regij in obmejnih območij in naraščajočimi delovnimi migracijami.

Slovenija se sooča s pomanjkanjem usposobljene delovne sile in enim od največjih pomanjkanj strokovnjakov za IKT v EU. To stanje še poslabšuje ena najvišjih stopenj zaposlenih na delovnih mestih, ki ne ustrezajo njihovemu področju študija v EU. Dodaten vidik so tako notranje kot meddržavne migracije. Med letoma 2014 in 2023 se je v povprečju približno 2–3 % prebivalstva posameznih regij vsako leto preselilo v drug del Slovenije (OECD, 2025a). Poleg tega se je v Slovenijo priselilo 33.939 prebivalcev, največ iz Bosne in Hercegovine (SURS, 2024). Na drugi stran se **število delovnih migrantov v tujino po letu 2019 zmanjšuje**. V Italijo se je zaradi umirjanja tamkajšnje gospodarske aktivnosti med letoma 2019 in 2023 zmanjšalo za okoli četrtino, v Avstrijo pa za 4 % (UMAR, 2025).

Z razvojnimi izzivi se še posebej srečujejo obmejna območja, za katera so značilni izrazito neugodni demografski kazalniki, kot so negativna naravna rast, visoka stopnja staranja in odseljevanje mlajših generacij, poleg tega pa se soočajo s slabšo dostopnostjo do ključnih storitev javnega pomena (zdravstvo, šolstvo, promet, pošta), nizko stopnjo izobrazbe in dolgotrajno brezposelnostjo, kar vodi v socialno izključenost, zmanjšano osebno mobilnost ter nizko gospodarsko konkurenčnost, pri čemer pomanjkanje investicij dodatno pogloblja razvojni razkorak med obmejnimi in osrednjimi območji

države. **Z razvojnimi izzivi se srečujejo tudi regije v prehodu** (prestrukturiranju), kjer sta trenutno izpostavljeni Zasavska in Savinjsko-Šaleška premogovna regija, v preteklosti so bila območja z visoko brezposelnostjo, kot tudi območja, ki so bile žrtev naravnih nesreč (npr. Posočje).

Ključna ugotovitev 1:

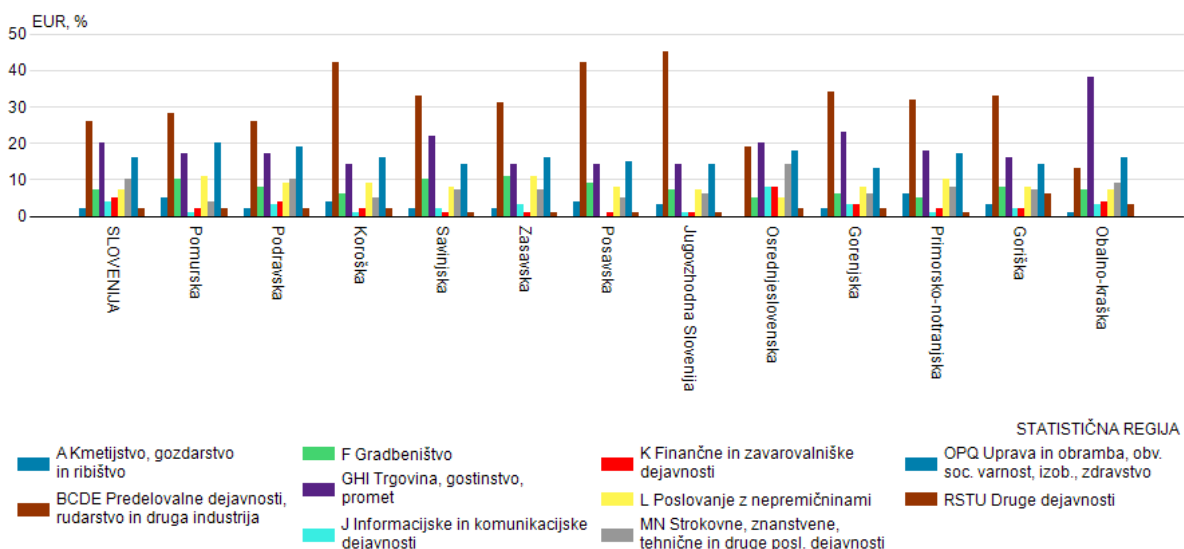
Regionalne razlike se v daljšem obdobju povečujejo z vidika ustvarjenega BDP na prebivalca, medtem ko so se razlike v produktivnosti in razpoložljivem dohodku v enakem obdobju zmanjšale. Ključni izziv povečevanja regionalnih razlik predstavlja krepitev privlačnosti Osrednjeslovenske regije kot zaposlovalnega središča. Z izjemo Posavske regije ostale regije v zadnjih 20 letih poslabšale relativni položaj v BDP na prebivalca v primerjavi s slovenskim povprečjem, kakor tudi v primerjavi z Osrednjeslovensko regijo.

Z razvojnimi izzivi se še posebej srečujejo obmejna območja in regije v prehodu (premogovni regiji).

1.2 Razlike v gospodarstvu

Gospodarsko rast Osrednjeslovenske regije poganjajo predvsem storitvene dejavnosti (slika 4), razlika v rasti zaposlenosti glede na druge regije pa je še posebej velika med dejavnostmi s tendenco h koncentraciji, kot so finančne in zavarovalniške dejavnosti. Osrednjeslovenska regija je zaposlenost med 2000-2023 povečala za 133 tisoč, od česar je bilo kar 94 % oz. skoraj 126 tisoč novih delovnih mest ustvarjenih v storitvenih dejavnostih. Temu pritrjujejo tudi podatki o kumulativni rasti zaposlenosti v storitvah v drugih regijah (za 33 %). Po drugi strani je povečevanje zaposlenosti v dejavnostih, ki nimajo takšne tendence h koncentraciji (na primer predelovalne dejavnosti), v drugih regijah skromna. **Gospodarstvo izven Osrednjeslovenske regije prepočasi rast, ima relativno nizko dodano vrednost, prenizka je tudi inovacijska dejavnost. Značilna je omejena kritična masa virov razvoja v večini regij, vključno z omejenimi regionalnimi trgi dela. Neenakomerna je tudi izkoriščenost potencialov za razvoj turizma.**

Slika 4: Bruto dodana vrednost po SKD dejavnostih leta 2023, statistične regije. Struktura po dejavnostih v %.

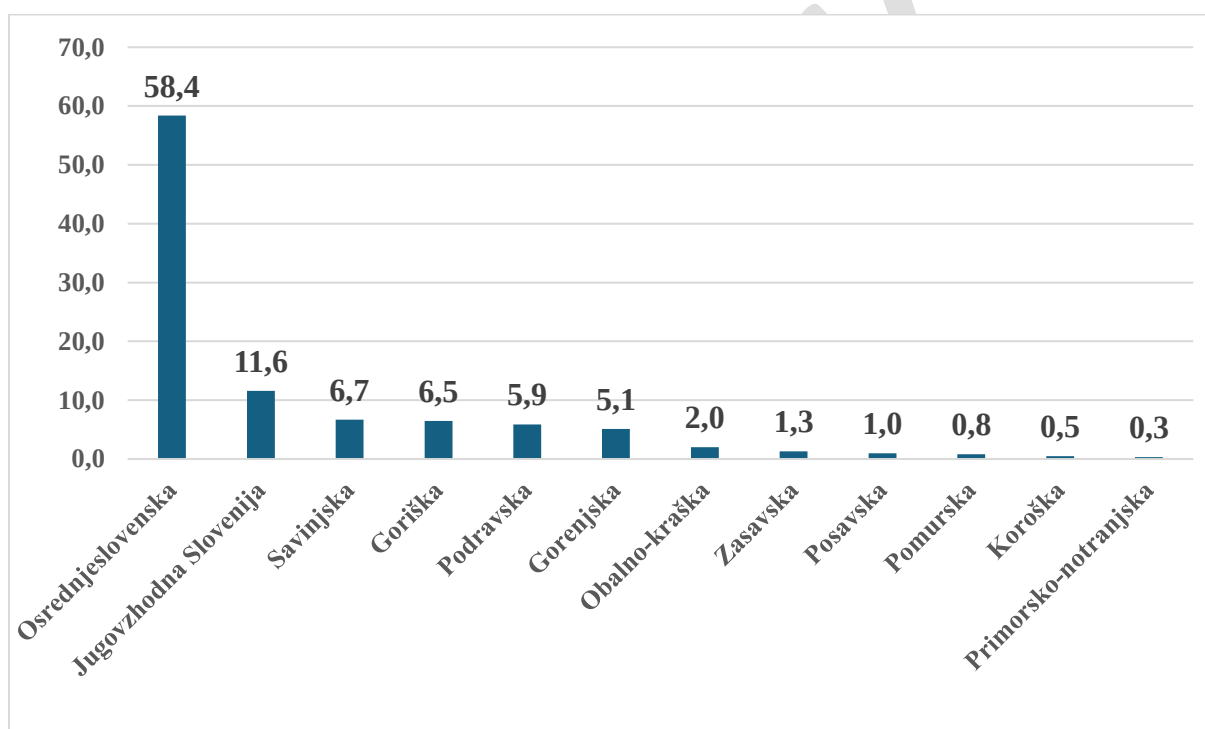

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Vir: SURS.

Zelo centralizirana so tudi sredstva za raziskave in razvoj. Slovenija je v letu 2024 ostala zmerna inovatorka, indeks uspešnosti na področju raziskav in inovacij pa je znašal 91 % povprečja EU 27=100. Čeprav ta rezultat Slovenijo uvršča nad povprečje drugih zmernih inovatorok (84,8 %), je njen napredek počasnejši od povprečja EU (European Commission, 2025). **Osrednjeslovenska regija ima najvišji delež celotnih izdatkov za raziskave in razvoj v Sloveniji** (58,4 %) (slika 5), kakor tudi največje število raziskovalcev. Najvišji delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost (% od regionalnega BDP) ima Jugovzhodna regija, kjer za razliko od Osrednjeslovenske in Podravske regije med viri prevladujejo gospodarske družbe, kar velja tudi za ostale regije.

Slika 5: Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost (% glede na Slovenijo) po statistični regiji, Slovenija, 2023.

Vir: SURS, 2025.

Ključna ugotovitev 2:

Osrednjeslovenska regija je svojo zaposlovalno privlačnost krepila na račun storitvenih dejavnosti, še posebej na račun na znanju-temelječih storitev (in ne storitev vezanih na javno upravo), ki imajo močno tendenco h koncentraciji v urbanih, večjih in gosteje poseljenih območjih, s čimer so povezane tudi višje plače. Gospodarstvo izven Osrednjeslovenske regije počasi raste, ima relativno nizko dodano vrednost, prenizka je tudi inovacijska dejavnost. Značilna je omejena kritična masa virov razvoja v večini regij, vključno z omejenimi regionalnimi trgi dela.

Po drugi strani so ostale regije v dejavnostih, ki nimajo tako močne tendence h koncentraciji, torej predelovalnimi dejavnostmi, rudarstvom in drugo industrijo (dejavnostmi B-E po SKD), zmanjšale zaposlenost za 12 % oz. za 27 tisoč (Wostner, 2025)), medtem ko jih je Osrednjeslovenska regija celo povečala za 11 % oz. za 5600. **Navedeno kaže na slabo izkoriščanje razvojnih potencialov ostalih**

regij (UMAR, 2025), kar velja obravnavati kot znatno neizkoriščeno razvojno priložnost Slovenije. Zaostanek v produktivnosti se posledično odraža tudi v nižjih plačah, ki v teh dejavnostih v Sloveniji dosegajo 84% povprečja EU oz. 57% povprečja vodilnih evropskih inovator (Danska, Nizozemska, Finska in Švedska).

V Osrednjeslovenski regiji je bila po podatkih Banke Slovenije (2024) tudi največja koncentracija vrednosti tujih neposrednih naložb, kjer je bilo konec leta 2023 58,9 % vseh naložb. Po velikosti tujih neposrednih naložb so ji sledile Podravska z 10,6 %, Gorenjska s 7,5 %, Obalno-kraška s 5,3 % ter Savinjska s 4,5 %. Preostalih osem regij je skupaj privabilo 13,3 % vseh tujih neposrednih naložb. Vendar lahko ugotovimo, da je **regionalna razdelitev tujih neposrednih naložb skozi čas stabilna** (Banka Slovenije, 2024).

Ključna ugotovitev 3:

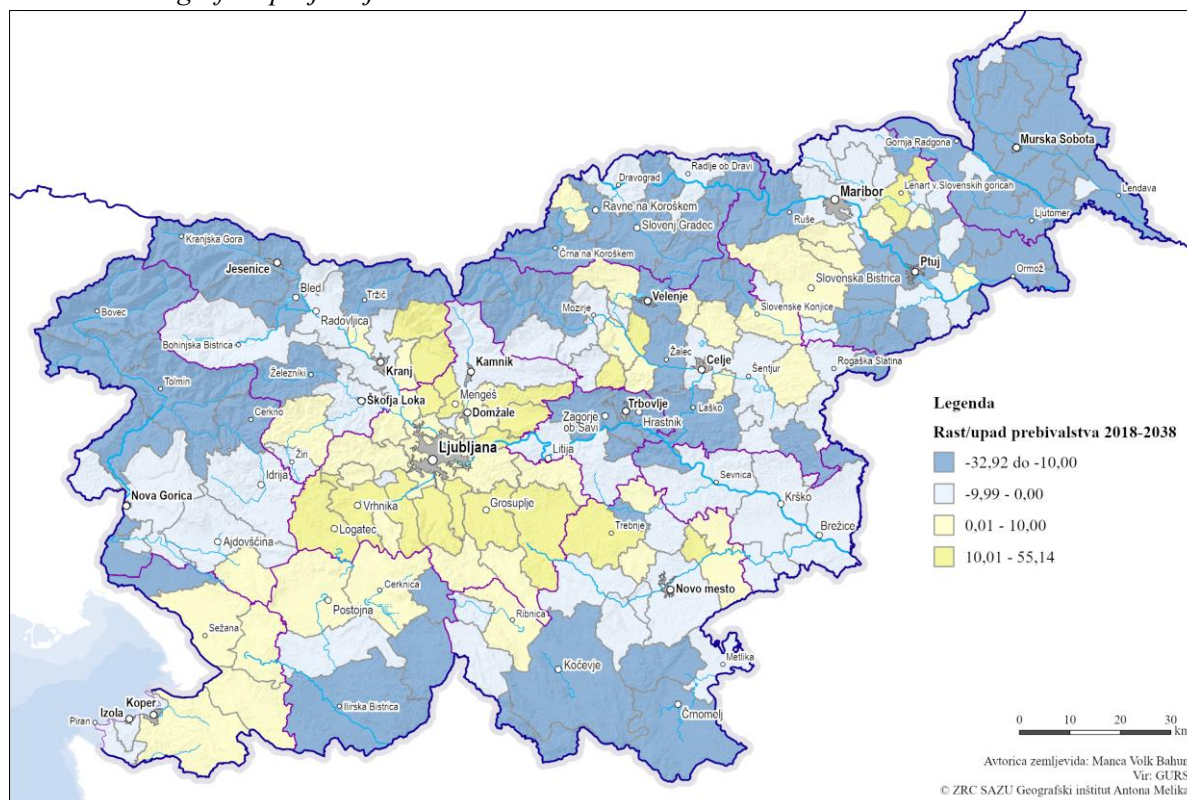
Rast dejavnosti, ki nimajo močne tendence h koncentraciji, je med ostalimi regijami zelo neenakomerna, kar kaže na neizkoriščene razvojne potenciale, ki se odražajo tudi v povečevanju regionalnih razlik v BDP. Spodbuditev rasti tovrstnih dejavnosti, s spodbuditvijo prehoda v inovacijsko podprto rast, bi morala predstavljati prioriteto skladnejšega regionalnega razvoja.

1.3 Demografske spremembe

Eno od področij, ki odseva ekonomske neenakosti in pretekle dolgoročne strateške odločitve, so demografske spremembe. **Tu poleg občutnega staranja prebivalstva zaznamo tudi velike regionalne razlike, z ugodnejšo demografsko sliko v suburbanem zaledju večjih mest in ob avtocestnem križu ter manj ugodnim demografskim stanjem v posameznih mestih in zlasti v bolj robnih, pogosto obmejnih območjih** (Nared et al., 2023).

Regionalne razlike na področju demografije se bodo v prihodnje še poglobljale (slika 6). Po projekciji prebivalstva za obdobje 2018 do 2038. bi se število prebivalcev povečalo samo v Osrednjeslovenski in Obalno-kraški statistični regiji – za 8 in 2,5 %. **Najredkeje poseljene regije bi ostale Goriška, Koroška, Jugovzhodna Slovenija in Primorsko-Notranjska statistična regija** (Nared et al., 2023). Projekcije EUROPOP 2023 pa kažejo, da se skupno število prebivalcev do leta 2050 v Sloveniji naj ne bi bistveno zmanjšalo, vendar so z vidika načrtovanja tako razvoja kot storitev splošnega pomena, so pomembnejše projekcije po starostnih skupinah, ki kažejo precej bolj resno sliko. **Predvsem delež starih 65 let in več bo narasel povsod, najbolj pa v Pomurski, Koroški, Zasavski, Podravski in Goriški statistični regiji, kjer bo presegel 30 % od celotnega prebivalstva.** Od ostalih statističnih regij odstopa Osrednjeslovenska, po projekciji bo delež starejšega prebivalstva v skupnem predstavljal okrog 25 %. **Projekcije dodatno kažejo, da bi po status-quo scenariju prišlo do nadaljnjega praznjenja odmaknjenih območij, torej ne samo povečevanja medregionalnih, ampak tudi znotraj regionalnih razvojnih razlik.** Najbolj izpostavljena staranju prebivalstva so odmaknjena območja, kar za preobrnitev razvojnih trendov predstavlja še dodatno oviro (Nared et al., 2023).

Slika 6: Demografske projekcije za slovenske občine do leta 2038.

Vir: Nared et al. 2023; Nared et al. 2025.

Razlike med regijami so razen števila prebivalcev in starostne strukture zlasti velike na področju izobrazbene strukture prebivalstva, kar poleg samega obsega delovno aktivnega prebivalstva kaže tudi na njegovo usposobljenost. Zelo zgovorni so podatki o **vedno manjšem številu študentov** v posamezni regiji, kar bo v prihodnje, še bolj kot danes, omejitveni dejavnik razvoja. Bodisi ne bo dovolj delovne sile ali pa ta ne bo ustrezno izobražena za potrebe potencialnih zaposlovalcev. Poleg tega se v zadnjih letih stopnja registrirane brezposelnosti znižuje (Zavod RS za zaposlovanje, 2025).

Ključna ugotovitev 4:

Ob nadaljevanju dosedanjih trendov se bo demografski pritisk na ostale regije izven Osrednjeslovenske regije močno stopnjeval, zato je dvig produktivnosti, s preходом v inovacijsko podprto rast, na osnovi katerega bodo omogočeni kvalitetni pogoji za življenje in delo, za skladni regionalni razvoj bistvena. Še posebej se, kot demografsko ogrožena kažejo odmaknjena območja.

1.4 Kakovost življenja in preference ljudi – družbeni vidik

Ekonomska neravnovesja se kažejo tudi v družbenem vidiku med regijami, predvsem pri stopnji tveganja revščine in pričakovanem trajanju življenja. **Leta 2023 sta najnižje tveganje revščine beležili Osrednjeslovenska in Gorenjska regija (9,6 %), Obalno-kraška regija pa najvišjo stopnjo, 18,5 %, v primerjavi s slovenskim povprečjem 12,7 % (OECD, 2025a), podobna razmerja so bila tudi v letu 2024. Zelo podobno je stanje pri stopnji tveganja socialne izključenosti, ki je bila po podatkih SURS leta 2024 najvišja v Obalno-kraški regiji (20,4 %), sledita Podravska in Koroška regija z 19,1 %, najnižja je bila v Osrednjeslovenski regiji z 9,7 %. Najvišje pričakovano trajanje življenja ob rojstvu so imele ženske v Obalno-kraški regiji (84,7 leta) in moški v Osrednjeslovenski regiji**

(79,6 leta). Razlika med regijama z najvišjo in najnižjo pričakovanim trajanjem življenja ob rojstvu je bila pri ženskah 2,7 leta, pri moških pa 3,4 leta.

Prezgodnja umrljivost se je glede na leto 2021 v večini regij zmanjšala, izrazito glede na preostale regije pa se je povečala v Zasavski in Posavski regiji, kjer je bila tako kot v Jugovzhodni Sloveniji najvišja med moškimi (23 %). Tudi med ženskami je bila najvišja v Zasavski in Posavski regiji, a za okoli polovico nižja kot med moškimi. Najnižja je bila v Goriški regiji (5,9 %) (UMAR, 2024). Med regijami so razlike v zdravih letih življenja so med regijami precejšnje. Predvsem regije iz kohezijske regije Vzhodna Slovenije imajo nižje število let zdravega življenja, kar je predvsem posledica slabšega socialno-ekonomskega položaja, slabše zdravstvene pismenosti, večje razširjenosti za zdravje bolj tvegane vedenjskega sloga, slabše skrbi za zdravje pri udeležbi v preventivi in morda tudi dostopnosti do zdravstvenih storitev (Zaletel et. al, 2024).

Priložnosti, ki jih posamezna regija ima, so vplivale tudi na cene stanovanj in preference ljudi, kje si želijo živeti. Skladno z raziskavo Hočevnar et al. (2019) si je v letu 2018 na podeželju želelo živeti 59 %, kar je zgolj minimalno manjši delež kot leta 2004. **Preference ljudi o zaželeni lokaciji življenja se torej ne spreminjajo toliko na osi mestno – podeželsko okolje, temveč v večji meri prihaja do premikov znotraj obeh skupin.** V primeru mest se je premik zgodil predvsem stran od manjših mest proti obrobju mesta, v primeru podeželja pa od večjih podeželskih krajev k manjšim vasicam. Nekoliko nižje, a še vedno zelo visoke odstotke v prid podeželju ugotavlja tudi novejša anketa Hafner Fink et al. (2024). Po njen naj bi si na podeželju želelo živeti 49 % vprašanih. K temu lahko prištejemo še kulturne in identitetne razlike med regijami, saj se ljudje pogosto identificirajo z regijo, v kateri prebivajo (Slovenske pokrajine, <https://slovenia.si/sl>, 2025).

Za plačilo 100 m² stanovanja povprečno gospodinjstvo na Koroškem potrebuje 5,9 leta povprečnega letnega dohodka (razmerje med ceno stanovanjske nepremičnine in dohodkom), medtem ko je v Obalno-kraški regiji razmerje med ceno stanovanjskih nepremičnin in dohodkom dosega 16,7 leta. V skladu z vseevropskim trendom so cene nepremičnin v obalnih regijah običajno veliko višje kot v preostalem delu države, razen v Osrednjeslovenski regiji (13,7 let povprečnega letnega dohodka). Poslabšala se je tudi cenovna dostopnost stanovanjskih nepremičnin, saj rast njihovih cen v večini regij presega rast dohodkov. Čeprav so stopnje lastništva stanovanj še vedno visoke, je pomanjkanje cenovno dostopnih stanovanjskih nepremičnin, zlasti na mestnih območjih in območjih z velikim povpraševanjem, vse večji izziv, ki kaže na potrebo po ciljno usmerjenih odzivih politike (EK, 2025). **Velika težava je tudi pomanjkanje cenovno dostopnih najemniških stanovanj.**

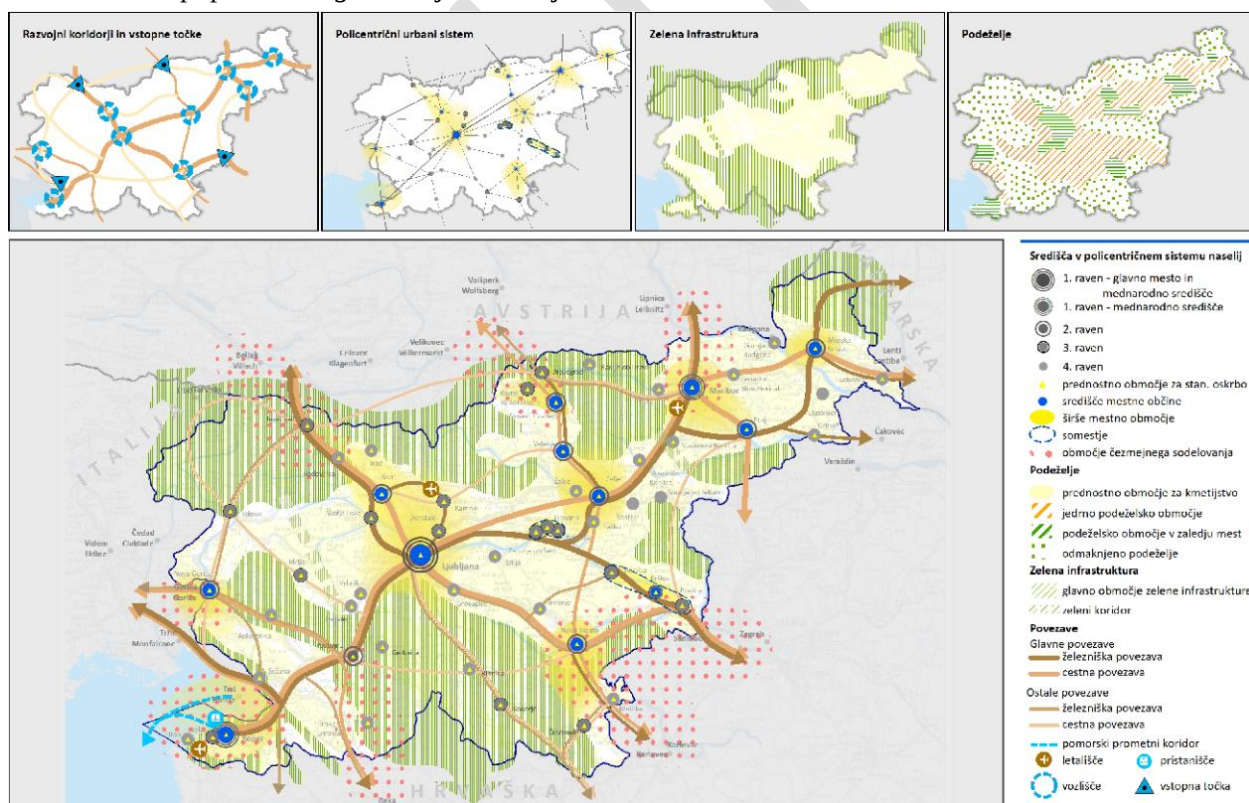
Ključna ugotovitev 5: Visok delež ljudi, med 50 in 60 odstotki, si želi živeti na podeželju, kar pomeni, da trende zadnjih dveh desetletij niso poganjale preference ljudi, pač pa pogoji za delo in življenje, kar je, z vidika spodbujanja skladnejšega regionalnega razvoja v prihodnje, lahko dobra popotnica.

1.5 Prostorski vidik

Z vidika centralnih funkcij, še posebej storitev splošnega pomena in velikosti naselja, je močno v ospredju Ljubljana, ki ima tudi velik upravni in gospodarski vpliv. Pomembno vlogo kot drugo največje mesto ohranja Maribor. Med ostalimi regionalnimi središči drugo stopnjo centralnosti dosega pet naselij (Celje, Nova Gorica, Koper, Novo mesto, Kranj), tretjo stopnjo pa štiri (pet) (Murska Sobota, Trbovlje, Slovenj Gradec, somestje Krško-Brežice). **Gospodarski pomen naselij na drugi in tretji**

stopnji centralnosti slabi. Najšibkejša med regionalnimi središči je Postojna, ki se uvršča na raven medobčinskih središč. (Nared et al., 2017). S slabitvijo posameznih središč, izgubljajo tudi njihova zaledja. **Manko storitev in delovnih mest se odraža v čedalje daljših potovanjih na delo ali za namen oskrbe ter prispeva k časovnim izgubam, prometnim zastojem in onesnaževanju.** To bi deloma lahko zmanjšal javni prevoz, a se z njim kljub razmeroma razvejani mreži opravi le 14 % potniških kilometrov (SURs 2021). Druga potencialna rešitev bi bila digitalizacija storitev, a so tudi tu predpogoji – upoštevanje dostop do širokopasovnega omrežja – med regijami zelo različni. **Po podatkih Agencije za komunikacijska omrežja in storitve Republike AKOS je bilo leta 2024 v Sloveniji 100.360 gospodinjstev brez širokopasovnega omrežja.** Večina teh gospodinjstev je na podeželju (Delakorda, 2024). Mreže mreže storitev splošnega in splošnega gospodarskega pomena so vse bolj neučinkovite, kar se kaže zlasti v krčenju storitev splošnega gospodarskega pomena brez strateškega premisleka. Odsotnost strategije regionalnega razvoja, podprte s konkretnimi in prepričljivimi ukrepi, vse bolj zmanjšuje interes za zagotavljanje tržnih storitev splošnega pomena, še posebej redkeje poseljenih in odmaknjenih območij, kar v kontekstu demografskih trendov, lahko hitro vodi v začarani krog nazadovanja. Težave so z dostopnostjo (osnovne) zdravstvene dejavnosti in nujne medicinske pomoči. Predvsem na obmejnih območjih in na podeželju smo priča ukinjanju poš, bank, trgovin, bankomatov. Slovenija dostopnosti predvsem javnih storitev sicer posveča relativno veliko pozornost in tudi sredstev, kar se odraža tudi v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (v nadaljevanju ReSPR50, 2023). **Koncept policentričnega razvoja ubranega omrežja** (slika 7) ohranja vlogo mest in drugih središč policentričnega urbanega omrežja.

Slika 7: Koncept prostorskega razvoja Slovenije.

Vir: Resolucija o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2023).

Koncept poleg tega izpostavlja vlogo širših mestnih območij, ki predstavljajo jedrna območja poselitve v državi. Natančneje opredeljuje razmerje med širšimi mestnimi območji in funkcionalnimi urbanimi območji (v nadaljevanju FOU), ki predstavljajo funkcionalno povezana gravitacijska območja večjih

mest (središč policentričnega urbanega omrežja), ki vključujejo ozemlje več občin, v katerih so zgoščena poselitve in delovna mesta, ki jih zaznamujejo intenzivni vsakodnevni migracijski tokovi (SPRS, 2004; ReSpr50, 2023). S FUA so opredeljena ključna razvojna območja znotraj policentričnega urbanega omrežja, preko katerih je mogoče nasloviti tudi ključne vsebine na regionalni ravni, tako z vidika obvladovanja podnebnih sprememb, naravnih nesreč, ki so vse bolj nepredvidljive in različne po pojavu in jakosti (najpogostejši so potresi, neurja in požari), kot tudi z vidika reševanja vprašanj oskrbe s pitno vodo (predvsem na vododeficitarnih območjih, ki so posledično tudi požarno ogrožena), ravnanja z odpadki, oskrbe z energenti, upravljanja z vodami ipd.

Obsežni dnevni tokovi na delo ob navezanosti na avtomobilski promet in avtocestno omrežje ovirajo prehod na nizkoogljično gospodarstvo (angl. net-zero economy), prav tako ne omogočajo zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov, zlasti zaradi zaostanka v prometnem sektorju, ki prispeva največji del izpustov (UMAR 2024; OECD 2024a). Javni promet sam ne more pokriti vseh potreb po mobilnosti in je potreben bolj celovit in usklajen pristop, ki bo z usklajevanjem lokacij bivanja, dela, storitev in rekreacije začel zmanjševati potrebe po mobilnosti. To kliče k bolj povezanemu in celovitemu prostorskemu razvoju, ki bi zmanjševal razlike med območji (OECD 2024a), pomembno pa bi vplival tudi na prilagajanje na podnebne spremembe.

Ključna ugotovitev 6:

Zagotavljanje dostopa do storitev splošnega pomena, še posebej v odročnih podeželskih območjih, ki so z vidika skladnega regionalnega razvoja sicer ključna, in h kateremu Slovenija je in mora ostati zavezana tudi v prihodnje, bo moralo temeljiti na strateškem predvidevanju, ob upoštevanju načel dobre praskе, vključno z uvajanjem drugačnih, povezovalnih in inovativnih pristopov za njihovo zagotavljanje. Storitve bi morali zagotavljati najmanj na ravni upravnih enot.

Upoštevati velja tudi, da bodo v naslednjem srednjeročnem obdobju praktično vse javne storitve postale dostopne (tudi) digitalno, kar ne bo samo zmanjšalo pomena oddaljenosti, ampak tudi zmanjšalo stroške zagotavljanja teh storitev širom po državi.

1.6 Okoljski vidik

V Sloveniji sicer lahko govorimo o dobrem stanju večine okoljskih prvin, vendar ne smemo zanemariti prihodnjih okoljskih izzivov, kot so čezmerno onesnažena območja zaradi preteklih dejavnosti (npr. Zgornja Mežiška dolina, Celjska kotlina), potencialno onesnažena območja, vsakoletno kratkotrajno poslabšanje kakovosti zraka, skrb za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter obvladovanje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje (primeri poplav, suš, ekstremnih vremenskih dogodkov).

Med najbolj izpostavljenimi slovenskimi regijami zaradi podnebnih sprememb so Pomurska, Podravska, Osrednjeslovenska, v nekaterih primerih, odvisno od sektorja, tudi Savinjska, Zasavska ter Goriška in Obalno-kraška regija. Prilagoditvena sposobnost je zaradi dobrih družbenogospodarskih kazalnikov ugodna edino v Osrednjeslovenski regiji. Pri načrtovanju ukrepov je potrebno upoštevati, da se vplivi med sektorji mešajo, na primer prepletenost nacionalne varnosti, migracij in zdravja ali pa infrastrukture, voda in prostora, in da je določen vpliv pomemben za več sektorjev oziroma da je za en sektor lahko pozitiven, za drugega pa negativen (Kajfež-Bogataj et al., 2014).

Naravna ohranjenost, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost se zmanjšujejo. Večji del Slovenije obsegata naravna in kulturna krajina, ki ju oblikuje preplet gozdov, vodotokov in vodnih zemljišč, sveta nad gozdno mejo, kmetijskih zemljišč in naselij. Visoka stopnja ohranjenosti naravnih procesov omogoča raznovrstne ekosistemske storitve, ki jih družba potrebuje za zdravo in kakovostno življenje. Ključni izzivi na tem področju so povečanje odpornosti naravnih ekosistemov na podnebne spremembe, ohranitev in izboljšanje stanja naravno ohranjenih območij, ohranitev obsega in proizvodne sposobnosti kmetijskih tal, skrb za ohranjanje krajinske pestrosti, izboljšanje preskrbljenosti s svežim zrakom na urbanih območjih (a tudi zagotavljanje, da se ta ne poslabša na podeželju), varstvo in ohranjanje vodnih virov s poudarkom na zagotavljanju kakovostne pitne vode ter preudarna raba naravnih virov. Poseben izziv so zavarovana območja in usposobljenost prebivalstva na teh območjih, da bi naravne vrednote, biotsko raznovrstnost, krajino in kulturno dediščino odločneje uporabili za trajnostni lokalni razvoj. Izziv je tudi preprečitev nadaljnje fragmentacije krajine, zlasti v nižinskih predelih in na območjih pomembne infrastrukture, predvsem zaradi okrepitve učinkovite ekološke povezanosti, kot osnove za okoljske ekosistemske storitve, ter ohranjanja krajinskih značilnostih, ki so pomembne za biotsko raznovrstnost in pestrost krajine (RePRS50, 2023).

Ključna ugotovitev 7:

Visoko stopnjo blaginje smo v Sloveniji in Evropi dosegli s preveliko rabo in čezmernim onesnaženjem virov. Družbeno-ekonomski razvoj v regijah se odvija na račun degradacije okolja. Posledično smo priča zmanjševanju naravne ohranjenosti, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Številna območja so izpostavljena naravnim nesrečam. Za prihodnje varstvo okolja ključna razumevanje in ozaveščenost prepleta varstva okolja z družbenimi in gospodarskimi procesi ter zasuk k ekosistemskemu razvojnemu modelu s trajnostno proizvodnjo in potrošnjo.

2. IZZIVI SLOVENSKE REGIONALNE POLITIKE

2.1 Analiza slovenske regionalne politike

Slovenija ima že več 50 let izkušenj s politiko skladnega regionalnega razvoja. Analiza slovenske regionalne politike je pokazala, da je bilo doseženih veliko pozitivnih premikov, vendar pa trenutni pristop ni več ustrezen (Kavaš et al., 2025, Wostner, 2025):

1. **Pretežni del financiranja je bil in je še vedno namenjen krepitvi infrastrukturne opremljenosti regij, kjer prevladujejo infrastrukturni projekti lokalnih skupnosti.** To je posledica delitev regionalnih sredstev, ki se v pretežni meri dodeljujejo lokalno, brez strateške koordinacije na regionalni ravni, saj imajo lokalne skupnosti prevladujočo vlogo pri odločanju o koriščenju regionalnih spodbud. Primanjkuje pripravljenih celostnih regionalnih projektov (manjkajoča finančna podpora, kadrovski deficit, manjkajoča strokovna podpora države). **Zato je značilno premajhno osredotočenje na ključne probleme regij, zato se financira preveč podobnih projektov na (pre)majhnem teritoriju.**
2. **Prostorsko razpršen in neuskkljen razvoj je posledica drobljenja finančnih sredstev, premajhnega osredotočenja na ključne probleme regionalnega razvoja in posameznih regij.** Zaradi osredotočenja na lokalne projekte, niso bili podprti celoviti regionalni projekti, ki bi se osredotočili na širša mestna območja (npr. poslovne cone). **S tem smo zaobšli usmeritve k policentričnemu (urbanemu) razvoju, kar je bila prioriteta Slovenije od leta 1974 in je bila tudi usmeritev Strategije prostorskega razvoja Slovenije iz leta 2004.** Zapostavljanje strateškega pristopa h krepitvi, še posebej znanja in poslovnega okolja regij, je bilo hkrati, na strani države, pospremljeno z izgradnjo avtocestnega križa, ki je znatno izboljšal dostopnost Osrednjeslovenske regije. Navedeno je še dodatno povečalo atraktivnost in olajšalo izkoriščanje ne samo aglomeracijskih ekonomij, ki jih ima Osrednjeslovenska regija, ampak tudi še dodatno pospešilo razvoj njenih storitvenih dejavnosti. Navedeno je najprej vodilo h koncentraciji prebivalstva v središču Slovenije, rastoče cene (npr. stanovanj) kot posledica procesa koncentracije, pa je še pospešila močno suburbanizacijo ter krepitev poseljevanja ob koridorjih. **Zapostavljanje gospodarsko-razvojnih potencialov s stihijskim, lokaliziranim pristopom k razvoju na eni strani ter krepitev dostopnosti centra na drugi strani je vodila k šibitvi policentričnega razvoja Slovenije in k centralizaciji Slovenije.** To je dodatno pospešilo neugodne demografske trende na obmejnih problemskih območjih in v nekaterih drugih oddaljenih podeželskih območjih.
3. **Dogovori za razvoj² regij v praksi temeljijo na razdelitvi sredstev na lokalni ravni (ne po vsebini oz. vplivu na regijo kot celoto), zato je fokus na financiranju lokalnih projektov.** Posledično imamo (prostorsko) razpršeno infrastrukturo, brez skupnih konceptov ali upravljanja. Vsebina projektov praviloma izhaja iz prioritet sektorjev (sektorski projekti), ki pogosto niso skladni s prioritetami regij (Računsko sodišče, 2020), kar je tudi posledica neprepoznavanja spodbujanja skladnega regionalnega razvoja kot dela nacionalnih razvojnih (sektorskih) politik. **Tudi pri Dogovorih za razvoj regij se uporablja enotni pristop za vse regije/občine.**
4. **Trenutno ni povezovanja in strateškega pristopa med regionalnimi regionalno, prostorsko, urbano (CTN) in politiko razvoja podeželja,** tudi INTERREG (predvsem CBC) ni bil dovolj povezan z regionalno politiko.

² Regionalni razvojni program se uresničuje z dogovori za razvoj regije, ki jih vlada in svet sklepata za obdobje štirih let. Pri pripravi dogovora za razvoj regije se upošteva načelo skladnega razvoja vseh območij v regiji. Dogovor za razvoj regije vključuje regijske projekte in sektorske projekte.

5. **Ukrepi usmerjeni v krepitev poslovnega okolja**, tako v smislu vzpostavljanja infrastrukturnih pogojev (poslovne cone in inkubatorji) in še posebej podpora podjetjem v okviru regij je na razpolago, a se ta **praviloma izvajajo brez strateške koordinacije** (bodisi lokacijsko bodisi v smislu razvoja potrebnih komplementarnih storitev oz. specializacij), torej po pristopu enakega pristopa za vse (angl. one-size-fits-all) pristop.
6. **Sektorske politike na ravni regij so neusklajene, saj se pripravljajo in izvajajo brez koordinacije in brez teritorialnega pristopa.** Zato se sektorski projekti pogosto neskladni s potrebami regij, kar velja tudi za sektorske projekte, vključene v Dogovore za razvoj regij (Računsko sodišče, 2020). Ukrepe regionalne politike pretežno sestavljajo bodisi lokalni infrastrukturni ukrepi bodisi individualizirane sheme po načelu po načelu enotne rešitve za vse (one-size-fits-all). Pravih regionalnih ukrepov, ki bi se izvajali strateško, na ravni regij (teritorialni pristop z naslavljanjem ekonomskih, družbenih, okoljskih in prostorskih vidikov razvoja), Slovenija skoraj ne izvaja, razen prestrukturiranja premogovniških regij (priprava območnih načrtov za pravični prehod), ki se financirajo iz sredstev EU. Posledično tudi **ni mogoče pričakovati, da bi prišlo do sistemskih sinergijskih učinkov med različnimi teritorialnimi in sektorskimi politikami**, saj za to niso bili vzpostavljeni osnovni predpogoji v smislu vzpostavitve instrumentov, ki bi skupaj, to je komplementarno, zasledovali strateške cilje vsake od regij. Zato tudi ni usklajenosti med pripravo različnih dokumentov na regionalni, državni in regionalni ravni ter posledično odsotnost jasne vizije na vseh ravneh. Tak pristop je pripeljal do ne dovolj izkoriščenih gospodarsko-razvojnih potencialov ostalih regij, kar krepi centralizacijo Slovenije.
7. **Obseg financiranja regionalne politike, ne glede na vsebinsko usmerjenost, je na sistemski ravni trenutno premajhen.** Financiranje je nestabilno in nepredvidljivo, s prevelikim fokusom na sredstvih EU.
8. **Neustrezno spremljanje in vrednotenje projektov, programov in institucij na regionalni ravni ter pomanjkanje kakovostnih in rednih strokovnih podlag** zelo otežujejo pripravo in izvajanje regionalne politike, ki temelji na dejstvih in je prilagojeno posameznemu območju (ang. place-based regional development) (OECD, 2025c).

Ključna ugotovitev 8:

Neugodni trendi v regionalnem razvoju in nezadostna regionalna politika zahtevajo temeljit premislek in preoblikovanje dosedanjega pristopa k regionalni politiki. Skladen regionalni razvoj zahteva sistemski pristop: naslavljanje izzivov dostopa do storitev in opremljenostjo z infrastrukturo je sicer potreben, a za preobrnitev trendov je treba v prihodnje v ospredje postaviti ekonomsko preobrazbo z nadgrajenim sistemom upravljanja. Potrebujemo inovacijsko podprto rast, ob upoštevanju primerjalnih prednosti vsake od regij.

2.2 Okvir prihodnjega razvoja

Regionalna politika ima ambiciozne cilje, vendar je potrebno, poleg izzivov sedanjosti, ki so prikazani v analizi, pri pripravi regionalne politike nujno upoštevati tudi izzive prihodnosti. To so predvsem globalni (megatrendi), ki so dolgoročne, obsežne in prelomne spremembe tako v tehnologijah, gospodarstvih, našem odnosu do okolja kot v človeški družbi nasploh. Razumevanje megatrendov je osnova, da se lahko pravočasno pripravimo in prilagodimo spremembam, ki **prihajajo**. Številni viri, ki se ukvarjajo z identifikacijo t. i. megatrendov, ki spreminjajo naš svet, našo družbo, naša življenja, imajo predvsem eno očitno skupno lastnost – niti dva vira ne naštevata enakega seznama megatrendov (Bešter, 2024). Največkrat so izpostavljeni naslednji megatrendi (Kavaš et al., 2025):

- Demografske spremembe.
- Tehnološki razvoj (s poudarkom na digitalizaciji in avtomatizaciji).
- Podnebne spremembe.
- Geopolitične spremembe.
- Urbanizacija.
- Nove oblike dela.

Tako v procese priprave in izvedbe regionalne politike zadnja leta vse bolj vstopajo demografski, tehnološki, okoljski in drugi megatrendi, saj je/bo njihov učinek na regije, tudi znotraj države, zelo različen. Ti megatrendi niso prostorsko slepi in teritorialni vpliv je prispeval k utrditvi neenakosti in nastanku t.i. regionalnih razvojnih "pasti" (Ferry, Downes, 2020). Njihovi pozitivni in negativni vplivi bodo zahtevali od držav, da bodo ukrepi prilagojeni razmeram v posamezni regiji (Garcilazo in Martins, 2020).

Demografske spremembe bodo imele pomemben vpliv na regionalni razvoj v Sloveniji, saj demografske projekcije kažejo na povečanje neenakomernosti staranja prebivalcev po regijah. Ob nadaljevanju obstoječih teritorialnih trendov in upoštevanju najverjetnejših demografskih spremenljivk, bi se skupno število prebivalcev povečalo zgolj v Osrednjeslovenski regiji (za 6% oz. za 31 tisoč oseb), približno ohranitev sedanjega števila prebivalcev pa projekcije do leta 2050 napovedujejo še Obalno-kraški, Jugovzhodni Sloveniji ter Primorsko-notranji regiji. V ostalih regijah naj bi se število prebivalcev do leta 2050 zmanjšalo in sicer med 2% v Savinjski regiji, medtem ko naj bi bile najbolj občutnih padcev števila prebivalcev deležne Zasavska (-12%), Koroška (-13%) ter Pomurska (-16%) regija. **Število najbolj aktivnega prebivalstva (20-64 let) pa se bo znižalo v vseh regijah,** in sicer med 5% v Osrednjeslovenski regiji pa do 27% v Pomurski regiji (Sambt et al., 2025). Projekcije na ravni demografsko homogenih območij, te so bile narejene do leta 2038 (Nared et al., 2023), dodatno **kažejo, da bi po status-quo scenariju prišlo do nadaljnega praznjenja odmaknjenih območij, torej ne samo povečevanja medregionalnih, ampak tudi znotraj regionalnih razvojnih razlik.**

Tehnološke spremembe različnim območjem prinašajo tako nove priložnosti kot izzive (OECD, 2019). Za Slovenijo je z vidika skladnejšega regionalnega razvoja še posebej pomemben njihov vpliv na redkeje poseljena območja z manjšimi aglomeracijskimi ekonomijami, ki so soočene z dodatnimi izzivi kot so višji transportni stroški v povezavi z nižjim tržnim potencialom, (ne)dostopnost specializiranega znanja ali otežen dostop do učinkov prelivanja znanja (ibid.). Avtomatizacija in robotizacija omogočata učinkovitost, a zmanjšujeta potrebo po nizko kvalificirani delovni sili. Internet stvari (IoT) in digitalna infrastruktura omogočata decentralizacijo. 3D-tisk podpira lokalno proizvodnjo. Pametna omrežja in razpršena energetska proizvodnja omogočajo bolj trajnostne modele v oddaljenih območjih. Samovozeča vozila spreminjajo prometne vzorce in širijo dnevne migracijske radije. **Poleg demografije in globalizacije ima predvsem tehnološki razvoj odločilen vpliv na potrebe na trgu dela v prihodnosti tako na nacionalni kot na regionalni ravni.** Tveganje je odvisno predvsem od značilnosti regionalnega gospodarstva, zato so učinki avtomatizacije porazdeljeni asimetrično znotraj posameznih držav. **Čeprav je napovedovanje vpliva tehnoloških sprememb v prihodnje zaradi velikih negotovosti sila nevhvaležno, pa je v vidu, da se nova Strategija regionalnega razvoja Slovenije 2026-2050 se sprejema za daljše časovno obdobje, zato je treba ta vidik nujno upoštevati.** Pod predpostavko ustreznih v prihodnost usmerjenih politik in zagotovitve ustreznih predpogojev, npr. digitalne dostopnosti, bi lahko tehnološke spremembe, na srednji rok, potencialno okrepile atraktivnost območij, ki ne uživajo aglomeracijskih ekonomij, kar bi lahko, v povezavi s pomanjkanjem delovne sile, dodatno spodbudilo interes za vsa območja, kjer imajo ljudje interes živeti, v primeru Slovenije, (tudi)

za podeželje. K temu bi lahko prispevale spremembe v delovnih razmerjih, kot sta delo na daljavo in ekonomija delitve.

Slovenija je močno izpostavljena posledicam podnebnih sprememb. Na podlagi študij so predvsem ogrožene Podravska in Savinjska regija³. Preliminarna ocena izpostavljenosti in ranljivosti slovenskih regij je pokazala, da so med najbolj izpostavljenimi slovenskimi regijami Pomurska, Podravska, Osrednjeslovenska, v nekaterih primerih, odvisno od sektorja, tudi Savinjska, Zasavska ter Obalno-kraška in Goriška regija. Prilagoditvena sposobnost je zaradi dobrih družbenogospodarskih kazalnikov ugodna edino v Osrednjeslovenski regiji (Kajfež Bogataj et al., 2014).

V Sloveniji proces urbanizacije ni tako izrazit, kot v številnih ostalih članicah EU, kjer smo priča praznjenju podeželja, medtem, ko se število prebivalstva veča v urbanih območjih, še posebej v bližini največjih mest in na obalnih območjih (European Parliamentary Research Service, 2019). V Sloveniji je bilo leta 2020 po podatkih SURS 6.035 naselij. Od tega je le 211 naselij z do 10.000 prebivalci in le 16 z več kot 10.000 prebivalcev. Primerjava s podatki iz leta 2014 (Fonda et al., 2016) kaže majhne spremembe v številu naselij po posameznih velikostnih razredih in tudi po številu prebivalcev v naseljih. Vzorec poselitve se v preteklih letih ni spremenil, ostajata velika razpršenost in veliko število manjših naselij. Večja mesta so omejena na mestne občine, s številom prebivalcev pod 50.000. Več prebivalcev imata samo Ljubljana in Maribor. Prebivalstvo se zgošča v naseljih ob središčih nacionalnega pomena. (Poročilo o prostorskem razvoju, 2021).

Kavaš (2019) ocenjuje, da bo potencialni vpliv demografskih, tehnoloških in podnebnih sprememb neenakomerno porazdeljen med slovenske razvojne regije. Najbolj bodo potencialno prizadete regije, ki so že sedaj po večini kazalnikov (BDP na prebivalca, bruto plača na zaposlenega, registrirana stopnja brezposelnosti, stopnja delovne aktivnosti, kvalifikacijska in izobrazbena struktura zaposlenih in prebivalstva, inovacijska aktivnost ...) pod slovenskim povprečjem. To so predvsem Pomurska, Podravska in Zasavska regija. Zaradi geostrateških tveganj so se v zadnjem desetletju tudi okrepila varnostna tveganja. **Torej lahko v prihodnosti pričakujemo, da se bodo zaradi vplivov megatrendov regionalne razlike v Sloveniji le še dodatno povečale, če se ne bo spremenila regionalna politika.**

Ključna ugotovitev 9:

Pri pripravi regionalne politike je treba nujno upoštevati izzive prihodnosti. Analize kažejo, da se bodo zaradi vplivov megatrendov (demografske, tehnološke in podnebne spremembe) regionalne razlike v Sloveniji le še dodatno povečale. Razumevanje megatrendov je osnova, da se lahko pravočasno pripravimo in prilagodimo spremembam, ki so že tu in bodo se okrepile v bližnji prihodnosti.

³ <https://gis-portal.espon.eu/arcgis/apps/storymaps/stories/691e08159ed943ba8d36468e5df9e141>

3. VIZIJA, POSLANSTVO IN VODILNA NAČELA

VIZIJA

Slovenija je država povezanih in skladno razvitih regij, kjer imajo prebivalci dostop do kakovostnih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo v radiju 35 kilometrov od kraja bivanja in zagotovljen dostop do kakovostnih javnih in tržnih storitev. S tem bomo zagotovili visoko kakovost življenja prebivalcev v vsaki regiji.

POSŁANSTVO

Ustvarjati pogoje za skladen razvoj vseh slovenskih regij s ciljem policentričnega (prostorsko uravnoteženega razvoja s krepitvijo regijskih središč in skladnejšega razvoja regij ob hkratni pospešitvi razvoja Slovenije kot celote. Obmejna in problemska območja bodo zaradi specifičnih priložnosti in izzivov deležna posebne obravnave. Cilje skladnega regionalnega razvoja bomo dosegli s spodbujanjem človeških virov, inovacij in mednarodnega povezovanja, in sicer z usklajenim delovanjem države, regij in občin ter vključevanjem gospodarstva, znanosti in civilne družbe.

VODILNA NAČELA

Da bi uresničili vizijo in zadane cilje, bo spodbujanje skladnega regionalnega razvoja v Sloveniji temeljilo na naslednjih načelih:

1. Celovitost spodbujanja skladnega regionalnega razvoja

Regionalna politika se izvaja na celotnem ozemlju Republike Slovenije s poudarkom na diferenciranem spodbujanju razvoja regij in podpori območjem, ki potrebujejo prilagojen pristop (obmejna območja, območja v prehodu). Posebna pozornost se namenja prepoznavanju razvojnih potencialov posameznih regij in preprečevanju nastajanja regionalnih razlik.

2. Večnivojski pristop

Delujoč in učinkovit sistem večnivojskega upravljanja, z usklajenim partnerskim delovanjem državne in lokalne ravni s sodelovanjem gospodarstva, znanosti in civilne družbe. Večnivojski pristop zagotavlja, da so razvojne odločitve sprejete v sodelovanju vseh relevantnih deležnikov, kar krepi legitimnost, kakovost in rezultate regionalne politike. Vključevanje različnih akterjev spodbuja inovativne rešitve, večjo učinkovitost pri izvajanju ukrepov ter dolgoročno odpornost regij.

3. Programsko usmerjanje

Izvajanje regionalne politike na podlagi celovitih razvojnih in prostorskih dokumentov. Programsko usmerjanje omogoča, da se ukrepi in projekti izvajajo v skladu s strateškimi dokumenti, ki temeljijo na analizah potreb in potencialov regij. Ti dokumenti zagotavljajo ciljno usmerjenost razvojnih aktivnosti, preprečujejo razpršenost ukrepov ter omogočajo merjenje doseženih rezultatov.

4. Spremljanja in vrednotenja

S spremljanjem in vrednotenjem regionalne politike se zagotavlja sistematično preverjanje izvajanja in učinkov ter rezultatov regionalne politike, kar omogoča pravočasno prilagajanje ukrepov. Spremljanje omogoča transparentnost porabe javnih sredstev in prispeva k večjemu zaupanju javnosti. Vrednotenje omogoča učenje na podlagi izkušenj, prepoznavanje dobrih praks ter preprečevanje ponavljanja napak, tako zagotavljamo ustreznost, uspešnost, učinkovitost, skladnost in trajnost slovenske regionalne politike.

OSNUTEK

4. CILJI STRATEGIJE REGIONALNEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2026-2050

Strategija ima en krovni cilj in tri splošne cilje.

Krovni cilj: Visoka kakovost življenja prebivalcev v vseh regijah.

Krovni cilj izraža vizijo regionalne politike – visoko kakovost življenja prebivalcev ne glede na to, v kateri regiji živijo. To pomeni dostop do kakovostnih storitev, ustrezne infrastrukture, možnosti za zaposlitev ter zdravega in varnega življenjskega okolja. Doseganje tega cilja zahteva uravnotežen gospodarski, socialni, okoljski razvoj in prostorski razvoj, ki zmanjšuje občutek izključenosti ter krepi socialno kohezijo. **Kakovost življenja se meri ne le z ekonomskimi kazalniki, ampak tudi z vidika zadovoljstva prebivalcev, dostopa do infrastrukture, možnosti za osebni in poklicni razvoj ter vključujoče družbe.** Krovni cilj Strategije regionalnega razvoja Slovenije 2026-2050 je usklajen z osrednjim ciljem Strategije razvoja Slovenije 2030.

Splošni cilji:

1. *Zmanjšanje regionalnih razvojnih razlik.*

Regionalne razlike med regijami povzročajo neenakosti v dostopu do storitev, delovnih mest in možnosti za razvoj. Če se razlike poglobljajo, to vodi v odseljevanje, zmanjševanje socialne kohezije in slabšo izkoriščenost regijskih potencialov. S prilagojenimi ukrepi na ravni regij in na prednostnih območjih se ustvarjajo pogoji, da prebivalci tam ostajajo (ohranjanje poselitve), razvijajo gospodarstvo ter ohranjajo družbeno in kulturno identiteto. **Skladen regionalni razvoj krepi stabilnost države, zmanjšuje tveganje za družbene napetosti in omogoča bolj geografsko uravnoreženo trajnostno rast, ki prispeva k razvoju celotne države.**

2. *Razvojno dohitevanje evropskih regij.*

Dohitevanje evropskega povprečja ni zgolj gospodarska ambicija, temveč pogoj za dolgoročno konkurenčnost Slovenije. Čeprav so slovenske regije v marsičem uspešne, so še vedno pod EU povprečjem, merjeno z BDP na prebivalca. Imajo razvojne potenciale, ki niso v celoti izkoriščeni, bodisi zaradi slabe infrastrukture, nekonkurenčnosti gospodarstva in/ali omejenega dostopa do kapitala in znanja. **Z boljšim izkoriščanjem regionalnih potencialov bo Slovenija okrepila svoj položaj v evropskih verigah vrednosti, povečala produktivnost in pospešila prehod v zeleno ter digitalno gospodarstvo. To omogoča trajnostno rast, ki prispeva k visoki kakovosti življenja prebivalcev v vseh regijah.**

3. *Spodbujanje policentričnega razvoja.*

Policentrični razvoj pomeni uravnoreženo mrežo mest in funkcionalnih urbanih območij, ki skupaj oblikujejo hrbtenico prostorskega in regionalnega razvoja države. V skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050 policentrični razvoj prispeva k enakovredni dostopnosti prebivalcev do osnovnih in specializiranih dejavnosti, zmanjšuje okoljske pritiske v največjih središčih ter omogoča trajnostno mobilnost, boljšo povezanost in kakovost bivanja. Poudarek je na krepitvi funkcionalnih urbanih območij, ki niso le administrativna, temveč razvojna jedra, sposobna povezovati podeželje in manjša naselja v učinkovite mreže. Policentrični razvoj povečuje odpornost regij, saj diverzificirana mreža središč zmanjšuje ranljivost, spodbuja inovacije in omogoča prilagajanje na podnebne, demografske in gospodarske spremembe. Policentričnost je zato temelj za zeleni in digitalni prehod, saj omogoča enakomerno širjenje novih tehnologij, zelenih praks in inovacij v vse dele države.

Policentrični razvoj tako ni le prostorsko načelo, ampak tudi razvojna strategija, ki krepi teritorialno kohezijo, omogoča prilagodljiv gospodarski razvoj in prispeva k višji kakovosti življenja v mestih in na podeželju.

Kazalniki za spremljanje ciljev Strategije regionalnega razvoja Slovenije so navedeni v poglavju Spremljanje in vrednotenje.

OSNUTEK

5. TEMELJNA RAZVOJNA USMERITEV

Visoko kakovost življenja širom po Sloveniji je moč dosežati s krepitvijo skladnejšega regionalnega razvoja ob hkratni pospešitvi razvoja Slovenije kot celote. Uspešnost vsake od regij in tudi območij znotraj posameznih regij je soodvisna od uspešnosti drugih regij in območij, zato je k nadgrajeni regionalni politiki Slovenije treba pristopati sistemsko. **Potrebujemo nov regionalno-razvojni model. Regionalno-teritorialni vidik torej predstavlja enega od kamenčkov v mozaiku razvojne politike Slovenije, ki regije razvojno dviga na višjo raven na način, da so na koncu vsi na boljšem (angl. levelling-up oz. win-win).** Uspešnost vsake od regij in tudi območij znotraj posameznih regij je soodvisna od uspešnosti drugih regij in območij, zato je k nadgrajeni regionalno-razvojni politiki Slovenije treba pristopati sistemsko.

Zagotavljanje visoke kakovosti življenja v regijah zahteva krepitev konkurenčnosti regij na temelju ustvarjanja visoke dodane vrednosti, krepitev odpornosti regij ob zagotavljanju vključujočega in trajnostnega razvoja. Vse navedeno je v okviru systemskega pristopa moč zagotavljati le ob proaktivnem upoštevanju dolgoročnih trendov, tako regionalnih kot globalnih, kjer posebno pozornost zahtevajo demografski trendi, preprečevanje in prilagajanje podnebnim spremembam ter izkoriščanje priložnosti, ki jih prinašajo tehnološke spremembe (pri čemer njihovo uvajanje zahteva tako tehnološke kot netehnološke inovacije).

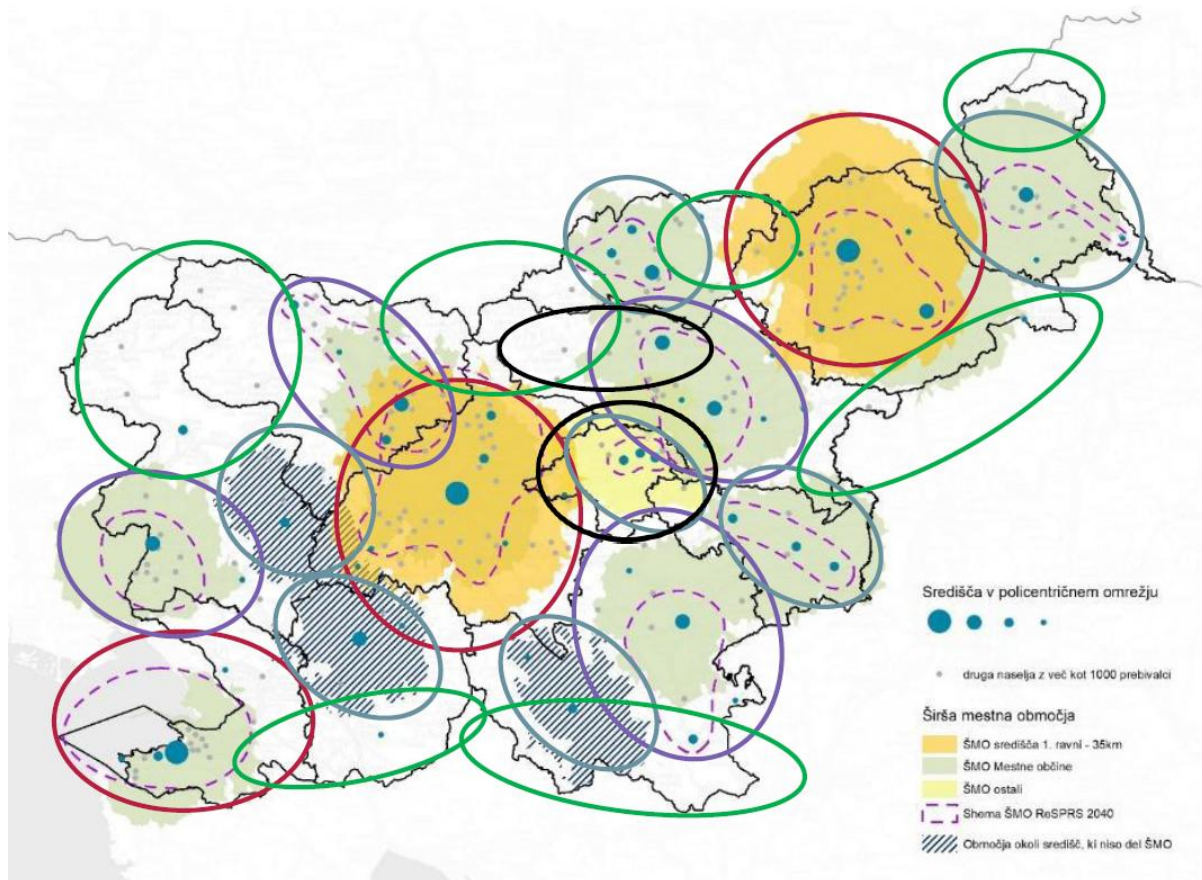
Za uspešnost novega regionalno-razvojnega koncepta, temelječega na policentризmu, je ključnega pomena tudi ohranjanje atraktivnosti območij, kjer si ljudje želijo živeti in delati, to pa so v pomembni meri tudi odmaknjena, redkeje poseljena območja, kot so obmejna območja.

Doseganje zastavljenih ciljev je odvisno v veliki meri od načina, kako so oblikovane razvojne politike. Te morajo, za dosego cilja skladnega regionalnega razvoja, v večji meri temeljiti na teritorialnem pristopu, ki ga OECD opredeljuje kot »namerno teritorialno ciljne politike, ki zagotavljajo podporo območjem za krepitev dolgoročnega gospodarskega razvoja in zagotavljanja kakovosti življenja« (OECD, 2025c). Potrebna je medsebojna povezanost potrebnih politik za naslavljanje regionalnih neenakosti (OECD, 2023). **Na podlagi stanja, institucionalnega okolja in politika načrtovanja in izvedbe regionalne politike smo določili prednostna področja slovenske regionalne politike:**

1. Zagotavljanje dostopa do storitev splošnega pomena vključno z infrastrukturo.
2. Ekonomska preobrazba z osredotočenostjo na rast produktivnosti in konkurenčnosti ter razvoj človeških virov.
3. Podpora obmejnim območjem regionalnega razvoja, ki za krepitev njihovih dolgoročnih perspektiv in izkoriščanje priložnosti, kar zahteva prilagojen paket ukrepov.
4. Podpora območjem v prehodu.
5. Sistem upravljanja in razpoložljivost upravljanja na regionalni ravni.

Omenjeni pristop zagotavlja, da nobeno območje v Sloveniji ne bo zapostavljeno, vendar imamo za različne regije/območja diferenciran pristop, v skladu z značilnosti in potrebami posameznih regij/območij (slika 7).

Slika 7: Shematski prikaz funkcionalnih območij regionalnih razvojnih stičišč in centrov z grobim prikazom vplivnih območij, obmejnih območij regionalnega razvoja in območij v prehodu.

Vir: Zemljevid Bizjak et al., 2024.

Opomba: rdeči krogi se nanašajo na razvojna stičišča nacionalnega pomena, vijoličasti krogi na razvojna stičišča regionalnega pomena, sivi krogi na regionalne razvojne centre, zeleni krogi na obmejna območja regionalnega razvoja in črni krogi na območja v prehodu.

Regionalna politika temelji na jasno opredeljenih prioritetah, upoštevajoč, da idealen a neuresničljiv pristop daje slabše oprijemljive rezultate kot pristop z nekoliko bolj omejenimi, a jasneje določenimi in predvsem izvedljivimi prioritetami. Tako se Strategija regionalnega razvoja Slovenije 2026-2050 na kratek do srednji rok močnejše osredotoča na prednostna področja regionalne politike, postopno, s prilagajanjem institucij na nov pristop, pa se bo nabor prednostnih in vsebinskih področij širil na vse relevantne.

Predpogoj za uspešnost nadgrajenega regionalno-razvojnega modela je holističen pristop, ki celovito, interdisciplinarno in medresorsko usklajeno zasleduje opredeljeno strategijo. To zahteva:

1. Prehod od hierarhičnih razmerij med posameznimi politikami, k njihovi znatno močnejši povezanosti in po potrebi integraciji, kar še posebej velja za ključne politike relevantne za prihodnji razvoj različnih območij, **to pa so še posebej politike regionalnega razvoja, prostorskega razvoja in razvoja podeželja, prav tako pa industrijska politika, vključno s spodbujanjem raziskav, inovacij in podjetništva ter razvoja kadrov in druge, npr. stanovanjska, z močnejšim upoštevanjem teritorialnega vidika tudi same zgolj pridobijo na svoji uspešnosti.**

2. Regionalna politika more preseči dosedanje skoraj izključno osredotočenost na krepitev atraktivnosti območij z zagotavljanjem dostopa do storitev splošnega pomena vključno z infrastrukturo in enakovredno, **vsaj kratkoročno pa prednostno, postaviti v ospredje ekonomsko preobrazbo, sistem upravljanja ter krepitev institucionalnih kapacitet.**

Navedeno je še posebej pomembno in relevantno tudi v vidu novega predloga Evropske komisije za proračunsko obdobje 2028-2034 (European Commission, 2025), ko naj bi bilo v okviru »Nacionalnih in regionalnih partnerskih načrtov« v znatni meri državam članicam prepuščeno, kako bodo optimizirale različne razpoložljive vire EU za spodbujanje razvoja različnih območij.

Vsaka od regij je na svoj način posebna, s svojo gospodarsko strukturo, geografijo, zgodovino in navadami, posledično pa so tudi priložnosti in izzivi vsaj do neke mere regionalno oz. bolje teritorialno specifični (OECD, 2025e). Navedeno še posebej velja za obmejna območja, ki za krepitev njihovih dolgoročnih perspektiv in izkoriščanje priložnosti, poleg običajnega, **potrebujejo dodaten, specifičen oz. z vidika kriterijev prilagojen paket ukrepov.** Hkrati je za uspešnost nadgrajenega regionalno-razvojnega modela nujno upoštevati, da brez doseganja kritične mase kapacitet razvojni preskok enostavno ni dosegljiv, zato morata za Slovenijo, kot majhno državo s še manjšimi regijami, načeli horizontalnega in vertikalnega povezovanja predstavljati osrednje vodilo pri zasnovi regionalno-razvojnih politik. Horizontalno povezovanje za Slovenijo naslednje posledice:

1. **Razmejitev instrumentov regionalno-razvojnih politik glede na optimalno teritorialno raven, na katere se te nanašajo.** Pri tem morajo biti poleg regionalne ravni in posebne obravnave odmaknjenih območij, posebne pozornosti deležna funkcionalno povezana območja, kot jih opredeljuje Strategija prostorskega razvoja Slovenije (ReSPR50, 2023).
2. **Glede na razlike v dosegu funkcionalnih območij po različnih vsebinskih področjih oz. politikah je meje posameznih območij treba obravnavati fleksibilno, to je vsebinsko prilagojeno posamezni politiki.**
3. **Na nekaterih področjih regionalne politike je za doseg kritične mase potrebno medregionalno povezovanje** (npr. javni potniški promet) oz. morajo posamezni ukrepi, da so smiselni, hkrati naslavljeni več regij hkrati (npr. koordinacija izobraževalnih programov). Sistem upravljanja mora že v zasnovi spodbujati medregionalno sodelovanje, kjer je to smiselno tudi na čezmejni osnovi, in hkrati preprečevati, da se tovrstne vsebine usklajujejo ali izvajajo na prenizki, bodisi regionalni bodisi sub-regionalni ravni.
4. **Uspešno horizontalno povezovanje, na različnih ravneh, ki bo tudi v praksi izboljšalo uspešnost in učinkovitost regionalno-razvojnih politik, mora biti podprto z ustrezno institucionalno kapaciteto,** ki bo sposobna vsebinske koordinacije ter priprave podlag za odločanje in potem potencialno tudi, vsaj delno, kjer je to relevantno, njihovo izvedbo. Glede na omejene ne samo finančne, ampak predvsem človeške vire je h kreptvi institucionalnih spodobnosti praviloma smiselno pristopati s partnerskim, mrežnim pristopom, ki izkorišča in krepi obstoječe kapacitet, a ob jasni razmejitvi pristojnosti in predvsem tudi zavezi po medsebojnem sodelovanju in koordinaciji.

Uspešno horizontalno povezovanje, na različnih ravneh, ki bo tudi v praksi izboljšalo uspešnost in učinkovitost regionalne politike, mora biti podprto z ustrezno institucionalno kapaciteto, ki bo sposobna vsebinske koordinacije ter priprave podlag za odločanje in potem potencialno tudi, vsaj delno, kjer je to relevantno, njihovo izvedbo. Glede na omejene, ne samo finančne, ampak predvsem človeške vire je h kreptvi institucionalnih spodobnosti praviloma smiselno pristopati s partnerskim, mrežnim pristopom, ki izkorišča in krepi obstoječe kapacitet, a ob jasni razmejitvi pristojnosti in predvsem tudi zavezi po medsebojnem sodelovanju in koordinaciji. **V tem kontekstu se, izhajajoč iz**

obstoječega institucionalnega okvira Slovenije, je nujno partnersko povezovanje, kjer imajo pomembno vlogo posredniške institucije, ki imajo vlogo orkestratorja, facilitatorja in mediatorja (npr. RRA). Zato je potrebno institucije na regionalni ravni okrepiti.

Kritična masa za razvojni preboj pa je potrebna tudi v smislu vertikalnega povezovanja, ki zagotavljanja potrebne finančne in človeške vire v povezavi z zmožnostjo sprejeti potrebne odločitve in ukrepe na prednostnih področjih, kjer pa so pristojnosti praviloma deljene oz. so različne ravni vsaj soodvisne od odločitev druge ravni. Navedeno pomeni, da nadgrajen regionalno-razvojni model ne more temeljiti ne na pristopu od zgoraj-navzdol, kakor tudi ne zgolj na pristopu od spodaj-navzgor, ampak na vertikalno povezanem pristopu, kjer se oba vidika medsebojno dopolnjujeta in nadgrajujeta. Glede na porazdelitev pristojnosti med obema ravnema in soodvisnost politik, ki so ključnega pomena za skladnejši regionalni razvoj, je za Slovenijo neizbežno, da uvede delujoč in učinkovit sistem večnivojskega upravljanja, z usklajenim delovanjem državne in lokalne ravni, ob sodelovanju vseh ostalih relevantnih deležnikov in zasledovanju celovitega, medresorsko usklajenega svežnja ukrepov.

Premik v predlagani smeri v praksi pomeni preusmeritev sredstev tako po vsebini kot glede na raven izvajanja na način, za katerega je skladno s teoretično in empirično literaturo, vključno s primeru dobre prakse drugih držav in regij, moč pričakovati znatno močnejše učinke na skladnejši regionalni razvoj in razvoj Slovenije na splošno. Takšna sprememba bo vplivala na trenutni obseg in način financiranja občin, saj so bile regionalne spodbude pomemben vir zagotavljanja oz. financiranja lokalnih (in ne regionalnih) javnih dobrin in storitev.

Za izvedbo novega regionalno-razvojnega modela pa potrebujemo ustrezne strokovne podlage in analize ter strateško predvidevanje (foresight), kot podlage za sprejemanje premišljenih odločitev. Strokovne podlage in strateško predvidevanje so nuja, saj so megatrendi, kot so podnebne spremembe, demografske spremembe, digitalna preobrazba dolgoročni, disruptivni in prostorsko neenakomerno razporejeni. Brez strateškega predvidevanja obstaja nevarnost poglobljanja regionalne neenakosti ali spregleda priložnosti sedanjega in bodočega razvoja.

6. PREDNOSTNA PODROČJA REGIONALNE POLITIKE

Preglednica 1 prikazuje prednostna področja slovenske regionalne politike in vsebinske sklope.

Vsebinska področja bodo osnova za Akcijski program, ki bo določil tudi kazalnike merjenja strateških ciljev.

Preglednica 1: Prednostna področja slovenske regionalne politike z vsebinskimi področji

POVEZAN SISTEM UPRAVLJANJA				
KOMPLEMENTARNOST Z NACIONALNIMI PROGRAMI/PRIORITETAMI				
POVEZANE REGIJE	KONKURENČNE REGIJE	OBMEJNA OBMOČJA REGIONALNEGA RAZVOJA	OBMOČJA V PREHODU	IZBOLJŠANJE UPRAVLJANJA NA REGIONALNI RAVNI
Strateško načrtovanje na ravni regij/strateška podpora policentričnemu razvoju	Podporno okolje za podjetništvo in KKS	Turizem (tudi čezmejni)	Spodbujanje podjetništva in inovacij	Usposabljanje kadrov in razvoj znanj
Krepitev omrežja funkcionalnih urbanih območij	Digitalni in zeleni prehod (digitalne regije)	Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Obnovljivi viri energije	Tehnična pomoč in podpora pri projektih
Prilagajanje podnebnim spremembam in zaščita pred naravnimi nesrečami	Poslovne cone in strateške regionalne investicije	Biogospodarstvo s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvom	Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Finančna stabilnost in trajnost
Mreže javnih storitev države	Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Podpora podjetništvu, socialnim podjetjem in kooperativam	Okoljska sanacija in ponovna raba zemljišč	Podatki, analitika, foresight, strokovne podlage, digitalna orodja

Mreže javnih storitev občin	Podporno okolje za inovacije: eksperimentalna okolja, raziskovalna infrastruktura	Atraktivnost za življenje	Digitalna povezljivost	Participacija in partnerstva
-----------------------------	---	---------------------------	------------------------	------------------------------

Horizontalno področje: Povezan sistem upravljanja

Krepili bomo povezan sistem upravljanja. Ključne izzive na tem področju je moč razdeliti na (OECD, 2025a; Pečarič et al., 2024; Računsko sodišče, 2020):

1. Obstoječi sistem strateškega načrtovanja ne zagotavlja potrebne uskladitve razvojnih aktivnosti ne različnih resorjev na državni ravni, ko gre za aktivnosti vezane na posamezno regijo, enako velja za aktivnosti lokalne ravni, predvsem pa usklajevanje med obema ne deluje v praksi.
2. Sistem odločanja na ravni razvojnih regij ne omogoča preseganja lokalne fragmentacije, holističnega naslavljanja razvojnih izzivov in priložnosti in tudi ne učinkovitega dopolnjevanja z državno ravni.
3. Institucionalna sposobnost za usklajevanje, načrtovanje in vodenje razvojnih politik na ravni regij ostaja ovira.

Predlog strategije regionalnega razvoja 2026-2050 zato temelji na prednostnih področjih, ki predstavljajo izhodišče za dogovor o tem, na katerih področjih in na kakšen način se posamezne horizontalne politike teritorialno uskladijo, kar je prikazano v naslednjem poglavju o izvajanju.

Učinkovit sistem upravljanja zagotavlja koordinirano delovanje vseh ravni, jasno opredelitev vlog in odgovornosti, dolgoročno stabilnost izvajanja, partnerski pristop ter ustrezno načrtovanje in uporabo finančnih sredstev. Za koordinacijo izvajanja strategije je odgovorno ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, medtem ko so za posamezne ukrepe (vsebinska področja) odgovorna pristojna ministrstva. Za medresorsko in večnivojsko usklajevanje Vlada Republike Slovenije ustanovi Delovno skupino za regionalni razvoj, ki deluje kot strateško posvetovalno telo, kjer poleg predstavnikov pristojnih ministrstev sodelujejo tudi predstavniki regionalnih razvojnih agencij, občin, gospodarstva, raziskovalnih institucij in nevladnih organizacij.

Horizontalno področje: Komplementarnost z nacionalnimi programi/prioritetami

A v Sloveniji so politike, ki podpirajo npr. inovacije, industrijo ali podjetništvo od regionalne politike popolnoma ločene, torej **nepovezane**, kar ni v skladu s trendi v državah OECD, kar ni slabo le za razvoj regij, pač pa ni optimalno tudi z vidika ciljev razvoja na ravni države kot celote. **Tako je potrebno medsebojno dopolnjevanje med procesi regionalne preobrazbe in krepitvijo nacionalnih strateških prioritet, kar prispeva k preobrazbi regionalnih gospodarstev ob hkratni krepitvi nacionalne konkurenčnosti.** Tovrstni pristopi so relevantni v vseh regijah, pri tem pa z vidika skladnega regionalnega razvoja ne gre spregledati, da **so posebej relevantni »v območjih s šibkejšimi institucijami, ki razvojno zaostajajo.**

Prednostno področje 1: Povezane regije

Dostopnost storitev splošnega pomena je neposredno povezana s kakovostjo življenja v regijah, hkrati pa je, v povezavi z drugimi dejavniki, pomembna tudi za rast produktivnosti in za ustvarjanje delovnih mest (OECD, 2024b). Slovenija dostopnosti predvsem javnih storitev sicer posveča relativno veliko pozornost in tudi sredstev, a se tega ne loteva strateško (UMAR, 2025), kar vodi v relativno visoko prisotnost storitev na območju občin ob hkratnem visokem deležu občin, ki imajo težave pri dostopanju do posameznih storitev (Računsko sodišče, 2022). Hkrati **odsotnost kredibilne strategije razvoja še posebej v obmejnih območjih in na podeželju, podprte s konkretnimi in prepričljivimi ukrepi, vse bolj zmanjšuje interes za zagotavljanje tržnih storitev splošnega pomena, kar v kontekstu demografskih trendov, lahko hitro vodi v začarani krog nazadovanja (OECD, 2025d).**

Celovit pristop k regionalnemu razvoju v okviru Prednostnega področja 1 temelji na več vsebinskih sklopih, ki skupaj tvorijo okvir za strateško, prostorsko in sektorsko usklajeno delovanje.

Strateški cilj 1: Medsebojno povezane regije s celovitimi prostorskimi in trajnostnimi prometnimi rešitvami ter delujočimi mrežami javnih storitev.

Vsebinski sklop	Specifični cilj	Področja/Aktivnosti/Učinki
Strateško načrtovanje na ravni regij/strateška podpora policentričnemu razvoju	Zagotoviti celovit in medresorsko usklajen pristop k razvoju regije prek dolgoročnega strateškega načrtovanja in multiplikacijskih učinkov	• RPP • RCPS • Akcijski načrti za prilagajanje podnebnim spremembam • Regionalni energetske koncepti
Krepitev omrežja funkcionalnih urbanih območij	Zagotoviti delujočo mrežo centralnih naselij ter njihovo povezanost z zaledji /funkcionalnimi urbanih območji na različnih ravneh prek regionalne infrastrukture in podpornih sistemov (mobilnost). Izvedba na podlagi usklajenih dokumentov iz vsebinskega sklopa Strateško načrtovanje na ravni regij/strateška podpora policentričnemu razvoju	Regionalna prometna infrastruktura, regionalni vodovodi, ravnanje z odpadki, ukrepi trajnostne mobilnosti, stanovanjska gradnja
Prilagajanje podnebnim spremembam in zaščita pred naravnimi nesrečami	Zagotoviti zaščito pred naravnimi nesrečami ter prilagajanje podnebnim spremembam	Protipoplavna zaščita, zelena infrastruktura, raba obnovljivih virov
Mreže javnih storitev države	Zagotoviti učinkovito mrežo javnih storitev v pristojnosti države, kot so javni promet, šolska, zdravstvena, mreža, mreža javne uprave /raven upravnih enot, regionalnih izpostav ...	Ohranjanje omrežja javnih storitev na regionalni ravni, vključno z ravno upravnih enot
Mreže javnih storitev občin	Socialna oskrba, varstvo otrok, osnovna šola in zdravstvo na primarni ravni, komunalna infrastruktura	Ohranjanje storitev v pristojnosti občin

Prednostno področje 2: Konkurenčne regije

Empirična analiza regij, ki konvergirajo, torej zmanjšujejo razvojni zaostanek do vodilnih regij, kaže, da so te primerjalno bolj specializirane v tržne dejavnosti (OECD, 2018), kar jim omogoča doseganje

ekonomij obsega, integracijo v globalne verige vrednosti in višjo produktivnost (OECD, 2025e). **Močno regionalno gospodarstvo, ki temelji na konkurenčnih tržnih dejavnostih, bistveno olajšuje in prispeva k razvojni uspešnosti regij in da posledično ta vidik velja z vidika skladnega regionalnega razvoja obravnavati kot prednostnega.**

Z izjemo Osrednjeslovenske regije bomo spodbujali rast dejavnosti, ki nimajo močne tendence h koncentraciji. Spodbuditev rasti tovrstnih dejavnosti, s spodbuditvijo prehoda v inovacijsko podprto rast, bi morala predstavljati prioriteto skladnejšega regionalnega razvoja.

Spodbujanje konkurenčnosti regij temelji na povezavi z opredeljenimi nacionalnimi (gospodarsko-inovacijskimi) prioritetami oz. domenami in jih je iz vidika uspešnosti in učinkovitosti potrebno izvajati na višji ravni, torej ob doseganju višje kritične mase (npr. raziskovalna infrastruktura), medtem ko je druge vrste ukrepov, kjer je pomembnejše vključevanje deležnikov na lokalni ravni smiselno zasnovati na nižjih ravneh. Zaradi kriterija oddaljenosti je območje »Idrijsko-Cerkljansko-Poljsanske doline« preveč oddaljeno od regionalnih centrov, hkrati pa dosegajo kriterij kritične mase, podobno velja za Ribniško – Kočevsko. Za obe območji bi bilo smiselno pripraviti poseben izvedbeni načrt. Konceptualno je predviden pristop na treh ravneh (slika 7):

- Razvojna stičišča nacionalnega pomena (prikazana z rdečo barvo)
- Razvojna stičišča regionalnega pomena (prikazana z vijolično barvo)
- Regionalni razvojni centri (prikazana z zeleno barvo).

Strateški cilj 2: Konkurenčne regije z vzpostavljenim okoljem za razvoj delovnih mest z višjo dodano vrednostjo.

Vsebinski sklop	Specifični cilj	Področja/Aktivnosti/Učinki
Podporno okolje za podjetništvo in KKS	Zagotoviti delujoče in učinkovito organizirano podporno okolje za podjetništvo in kreativni in kulturni sektor (KKS).	• Inkubatorji • SPOT točke • Pospeševalniki • Programi (PONI, internacionalizacija, povezovanje))
Digitalni in zeleni prehod (digitalne regije)	Pospešiti digitalno preobrazbo podjetij in podporo zelenim tehnologijam ter krožnemu gospodarstvu.	• Podpora uvajanju digitalnih rešitev (AI, IoT, big data) • Projekti za prehod v krožno gospodarstvo
Poslovne cone in strateške regionalne investicije	Uspešno umeščanje in upravljanje poslovnih con nacionalnega in regionalnega pomena ter strateških regionalnih investicij.	• Tematski akcijski program umeščanja • Upravljanje con • Privabljanje tujih in domačih investicij v strateške projekte
Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Razviti kompetence delovne sile, ki ustrezajo potrebam prihodnosti.	• Povezovanje izobraževalnih programov s potrebami gospodarstva • Štipendijski sistemi za deficitarne poklice • Programi vseživljenjskega učenja • Krepitev digitalnih in zelenih veščin

Podporno okolje za inovacije	Spodbuditi inovacijsko dejavnost v regijah	• Tehnološki park • Eksperimentalna okolja • Raziskovalna infrastruktura, (nove) • Znanstvenoraziskovalne organizacije
-------------------------------------	--	--

Prednostno področje 3: Obmejna območja regionalnega razvoja

Obmejna območja predstavljajo specifičen del slovenskega prostora, ki se pogosto sooča z razvojnimi izzivi, a hkrati skriva številne neizkoriščene priložnosti. Večina obmejnih območij je ekonomsko manj razvitih, zaznamujejo jih slaba prometna in digitalna dostopnost, staranje prebivalstva ter odseljevanje mladih. Posledično se zmanjšuje vitalnost lokalnih skupnosti in njihova sposobnost, da same vzdržujejo razvojni zagon. Kljub temu imajo **obmejna območja velik razvojni potencial, saj razpolagajo z bogatimi naravnimi viri, kulturno dediščino, čezmejnimi povezavami ter priložnostmi za razvoj trajnostnega turizma, kmetijstva, gozdarstva in energetike iz obnovljivih virov. Njihov strateški pomen presega zgolj lokalno raven – obmejna območja so ključna za teritorialno povezanost in varnost države, hkrati pa omogočajo poselitev prostora, ki preprečuje preveliko koncentracijo prebivalstva v mestnih središčih.**

Za obmejna območja regionalnega razvoja bomo razvili poseben paket ukrepov (programski pristop), ki bodo dopolnjevali prednostno področje Konkurenčne regije in bodo usklajene s prednostnim področjem Povezane regije. Zadnje je seveda odločilnega pomena, saj je dostop do storitev splošnega pomena za ta območja še posebej kritičen.

Strateški cilj 3: Poseljena območja z delovnimi mesti in dostopnimi osnovnimi storitvami splošnega pomena ter izkoriščenimi razvojnimi priložnostmi, ki jih to okolje ponuja.

Vsebinski sklop	Specifični cilj	Področja/Aktivnosti/Učinki
Turizem (tudi čezmejni)	Razviti trajnostni, celoletni in višje dodani vrednosti turizem z okrepljenimi čezmejnimi produkti in upravljanjem obiskovalcev.	• Razvoj tematskih poti, doživetij in čezmejnih turističnih paketov • Obnova in interpretacija naravne in kulturne dediščine; zelena infrastruktura (poti, postajališča, informacijske točke) • Digitalni marketing destinacij in podatkovno upravljanje obiskovalcev • Profesionalizacija ponudnikov
Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Dvigniti kompetence prebivalstva za potrebe lokalnega trga dela ter ključnih storitev splošnega pomena, zmanjšati izseljevanje mladih.	• Prekvalifikacije in vseživljenjsko učenje (digitalne, zelene, jezikovne in čezmejne kompetence) • Privabljanje in zadrževanje zdravstvenih, socialnih in pedagoških kadrov

Biogospodarstvo s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvo	Povečati dodano vrednost lokalnih biomasnih verig in prehod v trajnostne prakse predelave in trženja.	- Kratke dobavne verige in lokalne blagovne znamke; skupne tržnice in logistika - Predelava hrane, lesno-predelovalne verige, akvakultura in ribogojstvo
Podpora podjetništvu, socialnim podjetjem in kooperativam	Okrepiti podjetniški ekosistem in socialno ekonomijo za ustvarjanje delovnih mest in zagotavljanje storitev v redkeje poseljenih območjih.	- Finančne spodbude (mikrokrediti, garancije, vavčerji), svetovalne storitve in mentorstvo - Spodbujanje zadrug/kooperativ za skupne storitve (logistika, trženje, energija) - Podpora socialnim podjetjem za oskrbo starejših, socialne in skupnostne storitve - Manjše poslovne cone, prostori sodela (coworking) in deljena infrastruktura
Atraktivnost za življenje	Izboljšati kakovost bivanja in dostop do osnovnih storitev splošnega pomena (OSS) ter stanovanjske in mobilnostne pogoje.	- Primarna zdravstvena oskrba, dolgotrajna oskrba in socialne storitve; večnamenski skupnostni centri - Javni potniški promet in storitve »na zahtevo«; kolesarska in peš infrastruktura - Širokopasovna infrastruktura in digitalne javne storitve; stanovanjske prenove in gradnja

Prednostno področje 4: Območja v prehodu

Območja v prehodu so tista območja, ki se spopadajo z obsežnimi gospodarskimi in družbenimi spremembami zaradi prestrukturiranja tradicionalnih dejavnosti. V Sloveniji so to trenutno predvsem »premogovni regiji«, kjer se postopno opušča raba premoga kot energenta in s tem povezana proizvodnja električne energije. Transformacija teh območij pomeni prehod iz gospodarstva, ki temelji na fosilnih gorivih, v trajnostno, nizkoogljično in krožno gospodarstvo. Gre za zahteven proces, saj vključuje izgubo delovnih mest v tradicionalnih dejavnostih, potrebo po ustvarjanju novih kakovostnih zaposlitev ter prilagajanje lokalnih skupnosti na nove razmere. Proces prehoda ni le energetskega, temveč tudi družbeno-ekonomski. Ključno je, da se območjem v prehodu zagotovi časovno omejena ciljna usmerjena podpora (finančna, strokovna in razvojna) ter da se v oblikovanje prehoda aktivno vključijo lokalni prebivalci.

Strateški cilj 4: Opolnomočeno območje, ki ponuja priložnosti podjetjem in prebivalcem za nov razvojni zagon, s hkratnim koriščenjem sodobnih tehnologij.

Vsebinski sklop	Specifični cilj	Področja/Aktivnosti/Učinki
-----------------	-----------------	----------------------------

Spodbujanje podjetništva in inovacij	Pospešiti prestrukturiranje gospodarstva z razvojem novih podjetij, diverzifikacijo dejavnosti in inovacijami za višjo dodano vrednost.	• Spodbude za start-upe, MSP in socialna podjetja • Inovacijski grozdi in povezovanje z raziskovalnimi organizacijami • Podpora za krožno gospodarstvo in nove poslovne modele • Naložbe v raziskave, razvoj, inovacije in digitalizacij
Obnovljivi viri energije	Izkoristiti naravne potenciale območja za razvoj obnovljivih virov energije (OVE) in energetske učinkovitost.	• Obnovljivi viri energije • Spodbude za energetske skupnosti in samooskrbo • Učinkovita raba energije v industriji in javnih stavbah
Kadri: načrtovanje, programi izobraževanja in usposabljanja, štipendije ...	Prekvalificirati in usposobiti delovno silo za nove dejavnosti ter zadržati mlade v regiji.	• Programi prekvalifikacij (digitalne, zelene in podjetniške veščine) • Štipendijske sheme za deficitarne poklice • Sodelovanje podjetij in izobraževalnih ustanov pri dualnem učenju • Spodbujanje zdravega načina življenja
Okoljska sanacija in ponovna raba zemljišč	Sanirati degradirana območja in jih ponovno uporabiti za gospodarske in družbene dejavnosti.	• Sanacija opuščenih industrijskih in rudarskih površin • Preureditev zemljišč za nove poslovne cone, OVE projekte ali javne namene • Zelena in modra infrastruktura (parki, vodne površine)
Digitalna povezljivost	Zagotoviti sodobno digitalno infrastrukturo kot temelj za razvoj novih dejavnosti in kakovost bivanja.	• Optične povezave in 5G omrežja v podeželskih območjih • Digitalizacija javnih storitev (e-uprava, telezdravje, e-izobraževanje) • Podpora podjetjem pri digitalni transformaciji

Prednostno področje 5: Izboljšano upravljanje na regionalni ravni

Predpogoj za izvajanje regionalne politike, za učinkovito povezovanje na ravni funkcionalnih regij ter odmaknjenih območij je zadostna institucionalna kapaciteta, še posebej za opredelitev in izvedbo ustreznih razvojnih politik (OECD, 2023), tako na nacionalni, kot na regionalni ravni. V Sloveniji se na ravni regij soočamo z izzivom omejenih kadrovskih, strokovnih in organizacijskih zmogljivosti, kar zmanjšuje sposobnost za pripravo kakovostnih razvojnih dokumentov, izvedbo kompleksnih projektov in uspešno izvajanje razvojnih programov in projektov. **V okvirju Prednostnega področja 5 bomo zato okrepili predvsem institucionalno sposobnost na regionalni ravni, s posebnim poudarkom na**

institucionalni sposobnosti regionalnih razvojnih agencij. S tem bomo opolnomočili regionalno raven, da se aktivno in enakovredno vključi v Horizontalno področje: Povezan sistem upravljanja.

Strateški cilj 5: Učinkovito večnivojsko upravljanje za regionalni razvoj.

Vsebinski sklop	Specifični cilj	Področja/Aktivnosti/Učinki
Usposabljanje kadrov in razvoj znanj	Kadrovska krepitev institucij na regionalni ravni, vključno z dodatnim izobraževanjem in usposabljanjem	- Programi usposabljanj za regionalne razvojne agencije, občine in partnerstva - Krepitev znanj o vodenju projektov, večnivojskem sodelovanju, participativnih pristopih - Izmenjava dobrih praks med regijami
Tehnična pomoč in podpora pri projektih	Krepitev usposobljenosti zaposlenih s poudarkom na medinstitucionalnem sodelovanju in tehnični pomoči	- Podpora regijskim projektom - Strokovna in administrativna pomoč regijam pri razpisih in investicijah - Podpora pri pripravi EU projektov, regijskih projektov in čezmejnih partnerstev - Svetovanje pri izvajanju in evalvaciji projektov
Finančna stabilnost in trajnost	Zagotavljanje finančne stabilnosti na regionalni ravni	- Stabilni viri financiranja za regionalne razvojne agencije in partnerstva - Razvoj mehanizmov za sofinanciranje projektov (javno-zasebna partnerstva, regionalni skladi) - Zagotovitev trajnosti projektov tudi po zaključku financiranja iz EU skladov
Podatki, analitika, foresight, strokovne podlage, digitalna orodja	Vzpostaviti na dokazih temelječe (evidence-based) načrtovanje in izvajanje na regionalni ravni z digitalno podporo	- Regionalne analize in napovedi - Strateško napovedovanje (foresight) - Vzpostavitev IT orodij - Strokovne podlage za razvojno in prostorsko načrtovanje - Mehanizmi za sprotno spremljanje in vrednotenje
Regijska razvojna mreža, partnerstva in participacija	Krepitev medinstitucionalnega sodelovanja na ravni regije prek regionalne razvojne mreže, partnerstev in participativnega načrtovanja	- Nadgradnja regijske razvojne mreže - Vzpostavljanje in krepitev tematskih in medregionalnih/čezmejnih partnerstev - Participativno načrtovanje in odločanje - Komunikacija in ozaveščanje

7. IZVAJANJA STRATEGIJE

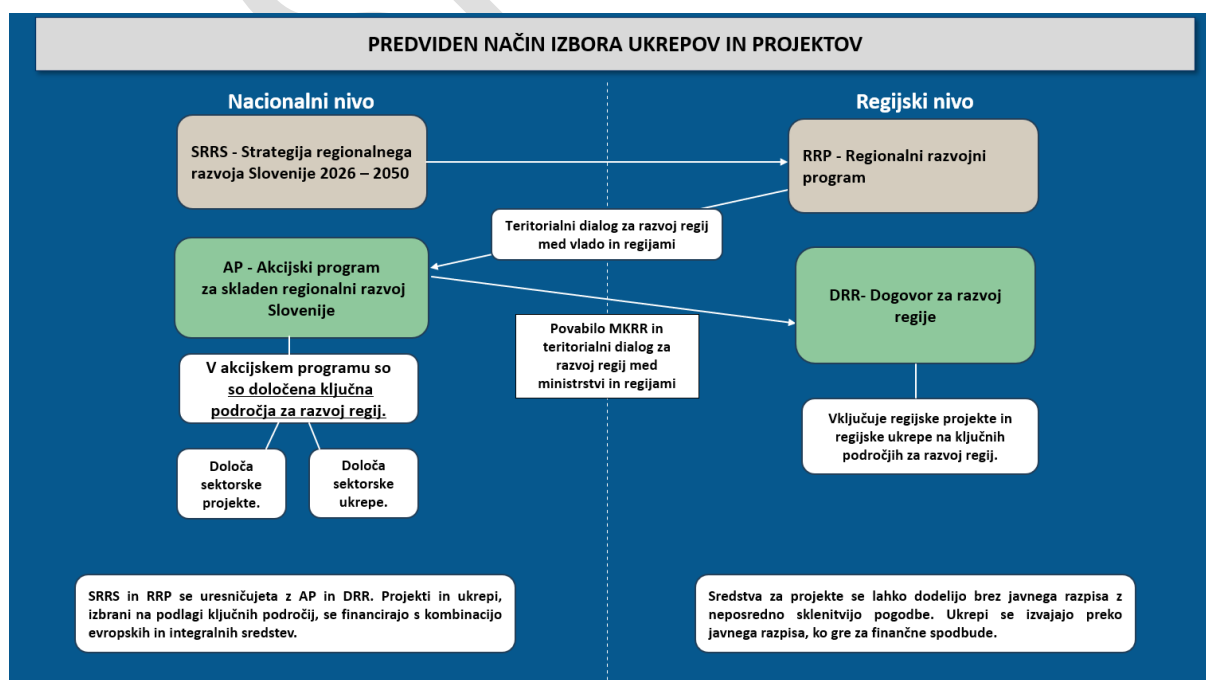
Da bi dosegli cilje Strategije regionalnega razvoja Slovenije 2026–2050, je ključnega pomena učinkovito, pregledno in vključujoče upravljanje njenega izvajanja. Strategija predstavlja temeljni okvir Republike Slovenije za usmerjanje skladnega razvoja vseh slovenskih regij v dolgoročno uravnoteženo, vključujočo in trajnostno prihodnost države.

Pri izvajanju strategije je treba zagotoviti celovit sistem vodenja in spremljanja, ki temelji na sodelovanju vseh ravni – nacionalne, regionalne in lokalne – ter na aktivnem vključevanju ključnih deležnikov. Pomembno je stalno spremljanje napredka, redno in pregledno poročanje o doseženih rezultatih ter sprotno prilagajanje ukrepov glede na dosežene učinke in spremenjene razvojne okoliščine. Učinkovit sistem upravljanja mora zagotavljati koordinirano delovanje vseh ravni, jasno opredelitev vlog in odgovornosti, dolgoročno stabilnost izvajanja, partnerski pristop ter ustrezno načrtovanje in uporabo finančnih sredstev.

Za uresničevanje strategije kot celote je odgovorna Vlada, za koordinacijo izvajanja strategije ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, medtem ko so za posamezne ukrepe odgovorna pristojna ministrstva. Za medresorsko in večnivojsko usklajevanje se ustanovi vladna delovna skupina za regionalni razvoj, ki deluje kot strateško posvetovalno telo. V njej sodelujejo predstavniki pristojnih ministrstev, regionalnih razvojnih agencij, občin, gospodarstva, raziskovalnih institucij in nevladnih organizacij. Delovna skupina spremlja izvajanje strategije, pregleduje dosežene rezultate ter predlaga izboljšave in ukrepe za učinkovitejše doseganje razvojnih ciljev.

Strategija se izvaja preko medsebojno povezanih dokumentov, in sicer Strategije regionalnega razvoja Slovenije 2026–2050, regionalnih razvojnih programov razvojnih regij in akcijskega programa za skladen regionalni razvoj ter dogovorov za razvoj regij. Skupaj predstavljajo enoten okvir za usklajevanje nacionalnih in regionalnih prioritet ter uresničevanje konkretnih projektov in ukrepov.

Slika 8: Predviden način izbora projektov in ukrepov

Strategija sama po sebi nima neposrednih finančnih posledic, saj predstavlja strateški okvir za pripravo in izvajanje nadaljnjih programov in projektov regionalnega razvoja. Finančna sredstva za njeno izvajanje se bodo zagotavljala iz državnega proračuna, evropskih kohezijskih sredstev ter drugih evropskih in nacionalnih virov. Cilj učinkovitega izvajanja strategije je vzpostaviti stabilen, odziven in vključujoč sistem regionalnega razvoja, ki bo omogočil, da vse slovenske regije v polnosti izkoristijo svoje razvojne potenciale in prispevajo k uravnoteženemu in trajnostnemu napredku Slovenije do leta 2050.

OSNUTEK

8. SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE

Spremljanje in vrednotenje sta ključna elementa upravljanja Strategije regionalnega razvoja Slovenije. Omogočata sprotno ugotavljanje napredka, prepoznavanje tveganj in prilagajanje politik, hkrati pa zagotavljata preglednost, učinkovitost in odgovornost pri izvajanju ukrepov regionalne politike. Njuna skupna naloga je zagotoviti, da se razvojne aktivnosti izvajajo **učinkovito, uspešno in z dolgoročnimi učinki na skladen razvoj regij**.

Spremljanje

Spremljanje pomeni **redno in sistematično zbiranje ter analizo podatkov** o izvajanju strategije, programov in projektov. Cilj spremljanja je ugotoviti, ali so ukrepi skladni z načrti, ali se dosegajo zastavljeni cilji ter kakšni so razvojni trendi v posameznih regijah.

Vzpostavili bomo **celovit sistem spremljanja**, ki bo temeljil na **sistemu kazalnikov**. Na podlagi kazalnikov bo razvit tudi **sestavljeni kazalnik (kompozitni indeks)**, ki bo na poenostavljen način prikazal večdimenzionalne pojave in bo omogočal:

- pregledno in celovito oceno razvojnega položaja posameznih regij,
- spremljanje sprememb skozi čas in medregionalne primerjave,
- lažje določanje prioritetnih območij in usmerjanje razvojnih politik.

Podroben nabor kazalnikov in razvoj sestavljenega kazalnika bo določen v okviru priprave **metodologije spremljanja regionalnega razvoja**, pri čemer bodo upoštevane razvojne prioritete, razpoložljivost podatkov in mednarodne primerljive prakse.

Celovit sistem spremljanja bo omogočal spremljanje izvajanja strategije in oceno doseganja ciljev na nacionalni in regionalni ravni.

Podatke bo na podlagi razvite metodologije **obdelovalo ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj**, v sodelovanju s pristojnimi strokovnimi institucijami (SURS, UMAR) in RRA-ji pri čemer bodo uporabljeni **dostopni in javno razpoložljivi podatki** iz uradnih statističnih, administrativnih in drugih relevantnih virov.

Preglednica 2: Kazalniki spremljanja Strategije regionalnega razvoja Slovenije 2026-2050

Cilj	Kazalnik	Trend
Krovni cilj: Visoka kakovost življenja prebivalcev v vseh regijah.	Stopnja delovne aktivnosti	Rast
	Delež prebivalstva (25–64 let) s terciarno izobrazbo	Rast
	Razpoložljivi dohodek na prebivalca	Rast
	Stopnja tveganja socialne izključenosti	Znižanje
	Pričakovana leta zdravega življenja ob rojstvu	Rast
	Delež prebivalcev, ki imajo v oddaljenosti največ 1 km postajališče JPP s primerno frekvenco	Rast

	Stopnja stanovanjske prikrajšanosti po kakovosti stanovanja	Znižanje
	Širokopasovne povezave z vsaj 100 Mb/s v % pokritosti gospodinjstev	Rast
	Samoocena prebivalstva o zadovoljstvu z življenjem	Rast
Splošni cilj 1: Zmanjšanje regionalnih razvojnih razlik.	Koeficient variacije BDP na prebivalca	Znižanje
	Razmerje v BDP na prebivalca med najbolj in najmanj razvito regijo.	Znižanje
	Delež izdatkov za raziskave in razvoj v % od regionalnega BDP	Rast
	Bruto dodana vrednost na zaposlenega	Rast
Splošni cilj 2: Razvojno dohitevanje evropskih regij.	Hitrejši gospodarski razvoj vseh razvojnih regij (NUTS 3) od povprečnega v EU.	Rast
	BDP na prebivalca leta 2050 v razvojnih regijah z najnižjim BDP per capita, kot % povprečja EU-27.	Rast
Splošni cilj 3: Spodbujanje policentričnega razvoja.	Indeks delovne migracije.	Znižanje
	Gostota poseljenosti oddaljenih območij.	Ohranitev

Poročanje

Poročanje o izvajanju strategije bo potekalo na več ravneh:

- Poročilo o izvajanju strategije: Vlada Državnemu zboru predloži poročilo o izvajanju strategije z oceno rezultatov po preteku vsakega štiriletnega obdobja. Poročilo o izvajanju strategije pripravi ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, v sodelovanju z Uradom Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj in drugimi resornimi ministrstvi. Statistično in proračunsko spremljanje investicij in vlaganj se v okviru statističnega in proračunskega spremljanja izvaja na ravni NUTS 2 in NUTS 3. Vlada posreduje poročilo v predhodno seznanitev Ekonomsko-socialnemu svetu. V času veljavnosti strategije lahko vlada skupaj s poročilom državnemu zboru poda predlog sprememb ali dopolnitev strategije.
- Priprava letnih poročil na podlagi izdelane metodologije za spremljanje regionalnega razvoja v Sloveniji.

Za pripravo poročil je odgovorno ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, v sodelovanju s pristojnimi resornimi ministrstvi, strokovnimi institucijami in RRA-ji.

Vladna delovna skupina za regionalni razvoj spremlja izvajanje strategije, pregleduje dosežene rezultate ter predlaga izboljšave in ukrepe za učinkovitejše doseganje razvojnih ciljev.

Vrednotenje

Namen vrednotenja je zagotoviti zanesljive informacije za odločanje, izboljšati izvajanje programov ter prispevati k učinkovitejši porabi javnih sredstev.

Vrednotenje učinkov in doseganja rezultatov bo potekalo v okviru rednega poročanja o izvajanju strategije, kot to določa Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

Tekom izvajanja strategije se bodo po potrebi izvedle tudi **posamezne tematske in teritorialna vrednotenja**, usmerjene v oceno vplivov na posamezne razvojne politike ali območja.

V proces vrednotenja bodo vključeni ključni deležniki – ministrstva, regije, RRA-ji, lokalne skupnosti in socialni partnerji. Rezultati bodo javno dostopni in pripravljeni na način, ki omogoča njihovo uporabo pri nadaljnjem načrtovanju. Za izvedbo in usklajevanje vrednotenj bo odgovorno **ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj**.

Sistem spremljanja in vrednotenja bo temelj za uspešno izvajanje Strategije regionalnega razvoja Slovenije. Omogočil bo **podatkovno podprto odločanje**, pravočasne prilagoditve ukrepov, učinkovitejšo porabo javnih sredstev in večjo preglednost izvajanja regionalne politike.